



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava 2012. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope www.coe.int/humanrightstrustfund. Tekst prevoda ne obavezuje Sud. Za sve dodatne informacije pročitajte ceo tekst obaveštenja o autorskom pravu na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe www.coe.int/humanrightstrustfund. It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

VELIKO VEĆE

PREDMET FON HANOVER PROTIV NEMAČKE (br.2)
[CASE OF VON HANNOVER v. GERMANY (no. 2)]

(predstavke br. 40660/08 i 60641/08)

PRESUDA

STRAZBUR

7. februar 2012. godine

Ova presuda je pravosnažna ali može biti predmet redakcijskih izmena.

U predmetu Fon Hanover protiv Nemačke (br. 2)

Evropski sud za ljudska prava, zasedajući u Velikom veću u sastavu:

Nikolas Braca (*Nicolas Bratza*), *predsednik*,
Žan-Pol Kosta (*Jean-Paul Costa*),
Fransoaz Tulken (*Françoise Tulkens*),
Josep Kasadeval (*Casadevall*),
Leh Garlicki (*Lech Garlicki*),
Per Lorenzen (*Peer Lorenzen*),
Karel Jungvirt (*Karel Jungwiert*),
Renata Jeger (*Renate Jaeger*),
David Tor Bjorgvinson (*David Thór Björgvinsson*),
Jan Šikuta (*Ján Šikuta*),
Mark Viliger (*Mark Villiger*),
Luis Lopez Guera (*Luis López Guerra*),
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Nona Cocoria (*Nona Tsotsoria*),
Zdravka Kalajđijeva (*Zdravka Kalaydjieva*),
Mihai Poalelungi,
Kristina Pardalos, *sudije*,

i Majkl O'Bojl (Michael O'Boyle), *zamenik sekretara*,

Nakon većanja zatvorenog za javnost 13. oktobra 2010. i 7. decembra 2011. godine,

Izriče sledeću presudu, usvojenu 7. decembra 2011. godine:

POSTUPAK

1. Ovaj predmet je formiran na osnovu dve predstavke (br. 40660/08 i 60641/08) protiv Savezne Republike Nemačke koje su 22. avgusta, odnosno 15. decembra 2008. godine državljanica Monaka, princeza Karolina fon Hanover (*Caroline von Hannover*) i državljanin Nemačke, princ Ernst Avgust fon Hanover (*Ernst August von Hannover*) (u daljem tekstu: podnosioci predstavke) podneli Evropskom sudu za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud) shodno članu 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija).

2. Podnosioci predstavke su tvrdili da odbijanje nemačkih sudova da zabrane dalje objavljivanje njihovih fotografija predstavlja povredu njihovog prava na poštovanje privatnog života zajemčenog članom 8 Konvencije.

3. Predstavke su prvobitno dodeljene Petom odeljenju Suda (u skladu sa pravilom 52, stav 1 Poslovnika Suda, u daljem tekstu: Poslovnik). Veće tog Odeljenja je 13. novembra 2008. odlučilo da obavesti nemačku Državu (u

daljem tekstu: Država) o predstavci br. 40660/08. Veće je u skladu sa članom 29, stav 3 Konvencije onako kako je tada bio formulisan, odlučilo da istovremeno razmatra prihvatljivost i meritum predmeta. Predsednik Petog odeljenja je 9. januara 2009. godine odlučio da Državu obavesti o predstavci br. 60641/08. On je takođe odlučio da prihvatljivost i meritum predmeta budu istovremeno razmotreni u skladu sa članom 29, stav 3 Konvencije onako kako je tada bio formulisan. Veće Petog odeljenja je 24. novembra 2009. odlučilo da spoji ove dve predstavke.

Veće u sastavu Per Lorenzen, *predsednik*, Renata Jeger, Karel Jungvirt, Rait Maruste, Mark Viliger, Mirjana Lazarova Trajkovska i Zdravka Kalajdijeva, i *sekretar Odeljenja* Klaudija Vesterdik (*Claudia Westerdiek*), nakon odluke da spoji ove predstavke sa predstavkom *Aksel Springer AG protiv Nemačke* ([*Axel Springer AG v. Germany*] br. 39954/08), koja mu je takođe podneta 13. novembra 2008. a koja se ticala zabrane kompaniji koja je podnela tu predstavku da objavi dva izveštaja o hapšenju i krivičnoj osudi jednog televizijskog glumca, ustupilo je nadležnost nad ovim predstavkama Velikom veću 30. marta 2010. godine, pri čemu se nijedna strana nije protivila ustupanju (shodno članu 30 Konvencije i pravilu 72).

4. Sastav Velikog veća je određen u skladu sa odredbama nekadašnjeg člana 27, stav 2 i 3 Konvencije (sada člana 26, stav 4 i 5) i pravila 24 Poslovnika Suda. Mandat predsednika Žan-Pola Koste istekao je 3. novembra 2011. a njegov naslednik na tom mestu Nikolas Braca je preuzeo predsedavanje Velikom veću u ovom predmetu (u skladu sa pravilom 9, stav 2). Sudija Kosta je nastavio da sudi u Veću i nakon isteka mandata u skladu sa članom 23, stav 3 Konvencije i pravilom 24, stav 4. Sudije zamenici, Leh Garlicki i Nona Cocoria, su tokom završnih rasprava zamenili Raita Marustea i Kristosa Rozakisa (*Christos Rozakis*), koji nisu bili u mogućnosti da učestvuju u daljem razmatranju predmeta (shodno pravilu 24, stav 3).

5. Predsednik Velikog veća je odlučio da nastavi da primenjuje član 29, stav 3 Konvencije pred Velikim većem u cilju istovremenog razmatranja prihvatljivosti i merituma predstavlki. Takođe je odlučio da postupak u ovim predmetima treba da bude vođen istovremeno kad i postupak u predmetu *Aksel Springer AG protiv Nemačke* (shodno pravilu 42, stav 2).

6. I podnosioci predstavlke i Država su podneli pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu predmeta. Svaka strana je pisanim putem odgovorila na zapažanja druge strane.

7. Sudu su pored toga podneti komentari trećih lica, konkretno Udruženja nemačkih urednika časopisa (*Verband Deutscher Zeitungsverleger*), izdavačke kuće koja je objavila jednu od spornih fotografija, *Ehrlich & Sohn GmbH & Co. KG*, Udruženja medijskih pravnika (*Media Lawyers Association*), Inicijative za pravnu odbranu medija (*Media Legal Defence Initiative*), Međunarodnog instituta za štampu (*International Press Institute*) i Svetskog udruženja novina i novinskih

izdavača (*World Association of Newspapers and News Publishers*), kojima je predsjednik dozvolio da interveniše u pismenom postupku (shodno članu 36, stav 2 Konvencije i pravilu 44, stav 2). Stranama je data mogućnost da odgovore na ove komentare (shodno pravilu 44, stav 5).

8. Nakon što je 17. novembra 2008. obavještena da ima pravo da podnese pisana zapažanja, Država Monako je obavjestila Sud da ne namerava da učestvuje u postupku. Država Monako nije izrazila nameru da učestvuje u postupku ni kada je ponovo obavještena o tom pravu 31. marta 2010, nakon što je Veće odlučilo da nadležnost ustupi Velikom veću.

9. Javna rasprava je održana u zgradi Suda u Strazburu 13. oktobra 2010. godine (u skladu sa pravilom 59, stav 3).

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Države*

A. Vitling-Vogel (*Wittling-Vogel*), Savezno ministarstvo pravde,
zastupnik pred Sudom,

K. Valter (*C. Walter*), profesor javnog prava, *pravni savetnik*,

A. fon Ungern Šternberg (*A. von Ungern-Sternberg*), *pomoćnica*,

R. Somerlatte (*R. Sommerlatte*), Savezna kancelarija za kulturu,

A. Mač (*A. Maatsch*), sudija Regionalnog suda u Hamburgu, *savetnici*;

(b) *u ime podnosilaca predstavke*

M. Princ (*M. Prinz*), član Advokatske komore Hamburga,

M. Ler (*M. Lehr*), član Advokatske komore Hamburga,

S. Lingens, advokat, *pravni zastupnici,*
savetnica.

Sudu su se obratili g. Valter i g. Princ.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

10. Podnosioci predstavke, starija kći pokojnog princa Renijea Trećeg (*Rainier III*) od Monaka, i njen suprug, rođeni su 1957. odnosno 1954. godine i žive u Monaku.

A. Istorijat predmeta

11. Podnositeljka predstavke je od ranih devedesetih godina dvadesetog veka pokušavala – često preko suda – da spreči objavljivanje fotografija iz njenog privatnog života u štampi.

12. Dve serije fotografija, na kojima se podnositeljka predstavke nalazi u društvu glumca Vinsenta Lindona (*Vincent Lindon*) ili svog supruga koje su objavljene u tri nemačka časopisa 1993, odnosno 1997. godine, bile su predmet tri spora pred nemačkim sudovima okončana vodećim presudama Saveznog suda pravde 19. decembra 1995. i Saveznog ustavnog suda 15. decembra 1999. godine, kojima su odbačeni zahtevi podnositeljke predstavke.

13. Ovi sporovi bili su predmet presude u slučaju *Fon Hanover protiv Nemačke* (*Von Hannover v. Germany*) donete 24. juna 2004. godine (predstavka br. 59320/00, ECHR 2004-VI) u kojoj je Sud zauzeo stanovište da je sudskim odlukama povređeno pravo podnositeljke predstavke na poštovanje njenog privatnog života, pravo koje je zajemčeno članom 8 Konvencije.

14. Sud je u pogledu obrazloženja nacionalnih sudova utvrdio sledeće:

„72. Sudu je teško da se složi sa tumačenjem člana 23(1) Zakona o autorskim pravima (u oblasti umetnosti) nacionalnih sudova, po kojem se ova osoba opisuje kao ličnost „*par ekselans*“ savremenog društva. S obzirom na to da ova definicija osobi pruža veoma ograničenu zaštitu privatnog života ili pravo da kontroliše upotrebu svog lika, ona bi se mogla smatrati primerenom u pogledu političara koji obavljaju zvanične funkcije. Ona, međutim, ne može biti opravdana u pogledu „privatnog“ lica, kao što je podnositeljka predstavke, u pogledu koje je interesovanje opšte javnosti i štampe zasnovano isključivo na činjenici da je ona član vladajuće porodice, iako ona sama ne obavlja nijednu zvaničnu funkciju.

Sud u svakom slučaju smatra da Država u ovim uslovima treba usko da tumači ovaj Zakon kako bi obezbedila poštovanje svoje pozitivne obaveze iz Konvencije da štiti privatni život i pravo na kontrolu upotrebe svog lika.

73. Konačno, razlikovanje ličnosti „*par ekselans*“ i „relativno“ javnih ličnosti savremenog društva treba da bude jasno i očigledno kako bi pojedinac u Državi u kojoj postoji vladavina prava imao precizne indikacije o ponašanju koje treba da usvoji. Oni pre svega treba da znaju tačno kada su i gde zaštićeni ili, naprotiv, kada i gde mogu da očekuju mešanje drugih, naročito tabloidne štampe, u njihov privatni život.

74. Sud stoga smatra da kriterijumi na kojima su nacionalni sudovi zasnovali svoje odluke nisu bili dovoljni da delotvorno zaštite privatni život podnositeljke predstavke. Kao ličnost „*par ekselans*“ savremenog društva ona ne može – u ime slobode štampe i javnog interesa - da se osloni na zaštitu privatnog života, osim ako se nalazi na izdvojenom mestu van očiju javnosti i, štaviše, ako uspe to da dokaže (što može biti teško). Kada to nije slučaj, mora da prihvati da može biti fotografisana u skoro svako doba i sistematično, i da te fotografije zatim mogu naširoko da se distribuiraju, čak i kada se fotografije i propratni članci odnose isključivo na detalje njenog privatnog života.

75. Po mišljenju Suda, kriterijum prostorne izolacije, premda prikladan u teoriji, je u stvarnosti isuviše nejasan i komplikovan kako bi osoba o kojoj je reč mogla unapred da utvrdi da li je on zadovoljen. U ovom predmetu, jednostavna kategorizacija podnositeljke predstavke kao ličnosti „*par excellans*“ savremenog društva nije dovoljna da bi opravdala ovakvo zadiranje u njen privatni život.“

B. Sporne fotografije

15. Oslonivši se na presudu Suda u predmetu podnositeljke, podnosioci predstavke su kasnije pokrenuli nekoliko sporova pred građanskim sudovima, zahtevajući zabranu svakog daljeg objavljivanja fotografija koje su se pojavile u nemačkim časopisima.

1. Fotografije objavljene u časopisu „Žena u ogledalu“ (Frau im Spiegel)

16. Prve tri fotografije je objavila izdavačka kuća *Ehrlich & Sohn GmbH & Co. KG* u časopisu „Žena u ogledalu“.

(a) Prva fotografija

17. Prva fotografija, koja se pojavila 20. februara 2002. u broju 9/02, prikazuje podnosiocima predstavke kako se šetaju tokom zimovanja u Sen Moricu. Uz nju je objavljen članak pod naslovom: „Princ Renije – nije sam kod kuće“ („*Fürst Rainier – Nicht allein zu Haus*“). Sledi tekst članka:

„Prvi pupoljci magnolija cvetaju na imanju Palace Monako – čini se, međutim, da princ Renije (78) nije zainteresovan za buđenje proleća. On se šeta napolju sa svojom ćerkom Stefani (*Stéphanie*) (37). Ona ga pridržava dok polako hoda. Hladno mu je, uprkos suncu. Stari gospodin je umoran. Građani Monaka su poslednji put videli svog princa na festivalu cirkusa. Delovao je kao da je dobro raspoložen i veseo dok je hodao pored svoje nasmejane kćeri. Ali od tada nije napuštao palatu. Čak ni za proslavu dana sv. Devote koja se održava u čast ove svetice, zaštitnice Monaka. Zemlja je zabrinuta, kao i deca princa Renijea. Princ Albert (koji trenutno učestvuje u Olimpijskim igrama u Solt Lejk Sitiju), princeza Karolina (na odmoru u Sen Moricu sa princom Ernstom Avgustom fon Hanoverom) i princeza Stefani na smenu brinu o ocu. Ne smeju da ga ostave samog kod kuće kad se ne oseća dobro, bez ljubavi svoje dece.“

Na istoj stranici je objavljena i fotografija princa Renijea sa njegovom ćerkom, princezom Stefani, i fotografija princa Alberta od Monaka, snimljena tokom Olimpijskih igara u Solt Lejk Sitiju.

(b) Druga fotografija

18. Druga fotografija, koja je objavljena 20. februara 2003. u broju 9/03, prikazuje podnosiocima predstavke u šetnji u Sen Moricu. Naslovljena je „Ernst Avgust fon Hanover i njegova žena, princeza Karolina od Monaka, uživaju u suncu i snegu u Sen Moricu.“ Na istoj stranici je objavljena mala fotografija princa Alberta i dve fotografije članova jedne evropske

kraljevske porodice. Članak objavljen uz fotografije pod naslovom „Kraljevsko uživanje u snegu“ govori o tome koliko su srećne osobe na fotografijama zbog toga što su se okupile u Sen Moricu.

(c) Treća fotografija

19. Treća fotografija, koja je 11. marta 2004. objavljena u broju 12/04, prikazuje podnosioc predstavlja na žičari u Curz am Arlbergu (*Zürs am Arlberg*), tokom njihovog zimovanja. Na istoj stranici je objavljena i mala fotografija princa Renijea, podnositeljke predstavlja i princa Alberta, snimljena tokom državnog praznika 19. novembra i naslovljena „Poslednje pojavljivanje princeze“. Podnositeljka je prikazana na Balu ruža na jednoj drugoj fotografiji, koja zauzima pola stranice.

Ove tri fotografije ilustruju članak naslovljen „Princeza Karolina. Ceo Monako čeka na nju“. Relevantni delovi tog članka glase:

„Ulaznice za Bal ruža, koji će biti održan 20. marta u Monaku, nalaze se već nedeljama u prodaji. A gosti će dolaziti samo zbog nje: princeze Karoline fon Hanover (47). Ona nije prisustvovala nijednom zvaničnom događaju od državnog praznika... Nije se pojavila ni na festivalu cirkusa ni na proslavi sv. Devote održane u čast zaštitnice Monaka. Najstarija ćerka princa Renijea (80) tradicionalno otvara godišnji bal. Tu je ulogu nasledila od svoje majke, koja je poginula u saobraćajnoj nesreći, a ovo je omiljeni Karolinin bal... Princ, koji je ozbiljno bolestan, upravo je izašao iz bolnice nakon operacije srca i još se nije dovoljno oporavio da bi mogao da prisustvuje balu. Pozdravni govor koji će održati u čast gostiju biće prenošen preko televizije i prikazivan na velikom ekranu. Princeza Karolina i njen muž Ernst Avgust fon Hanover će valcerom otvoriti bal.

Oni su u januaru zajedno proslavili svoju petu godišnjicu braka. A postojao je i još jedan razlog za slavlje u domaćinstvu fon Hanover: princ je 26. februara napunio 50 godina. Proslavio je svoj rođendan sa Karolinom i nekim prijateljima u mondenskom skijalištu Sen Moricu, pokrivenom blistavim belim snegom. Par je zapravo provodio odmor u Curz am Arlbergu ali su za rođendansku proslavu na par dana otišli u Hotel Palas u Sen Moricu.“

2. Fotografija objavljena u časopisu „Savremena žena“ (*Frau Aktuell*)

20. Izdavačka kuća *WZV Westdeutsche Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG* je u broju 9/02 časopisa „Savremena žena“ od 20. februara 2002. objavila istu (ili skoro identičnu) fotografiju kao što je ona koja je istog dana objavljena u broju 9/02 časopisa „Žena u ogledalu“ (vidi stav 17 gore). Članak koji je objavljen uz fotografiju u Savremenoj ženi nosi sledeći naslov: „To je prava ljubav. Princeza Stefani. Jedino se ona brine o bolesnom princu.“ U relevantnim pasusima članka se navodi sledeće:

„Njen ljubavni život možda deluje neobuzdano. Jedno je, međutim, sigurno: princeza Stefani nema nikakvih nedoumica kada je u pitanju njen otac. Dok ostali članovi porodice putuju po svetu, ona je pohitala da bude uz princa Renijea (78), koji je izgleda ozbiljno bolestan. Ona je jedina koja se stara o bolesnom monarhu. Njena sestra Karolina (45), na nekoliko dana je otišla na odmor sa svojim mužem Ernstom

Avgustom (48) i njihovom ćerkom Aleksandrom (2) u mondensko skijalište Sen Moric u Švajcarskoj. Princ Albert je, pak, na Olimpijskim igrama u Solt Lejk Sitiju, gde učestvuje u tri bob četveraca. „Peti i poslednji put“, rekao je. S vremena na vreme nestaje na po nekoliko dana. Priča se da se princ od Monaka video sa svojom srelomkom, Ališom Vorlik (*Alicia Warlick*) (24), američkom skakačicom s motkom za koju se govorka da će postati njegova buduća žena. Princu [Renijeu], koji sada mrzi da ostaje sam, bilo je veoma drago da vidi svoju mlađu kći. Stefani princu posvećuje puno vremena. Ide sa njim u duge šetnje i puno se jedno drugom poveravaju. „Renije uživa u društvu svoje mlađe kćeri. On zaista cveta kada je ona uz njega. Tada zaboravlja da je star i bolestan“, kažu građani Monaka. „Stefani bi trebalo mnogo češće da dolazi“.

Na istoj stranici je objavljena i fotografija princeze Stefani sa njenim ocem koja se istog dana pojavila i u broju 9/02 časopisa „Žena u ogledalu“ (vidi stav 17 gore), kao i fotografija lica princeze i dve druge fotografije, jedna koja prikazuje princa Alberta samog i druga na kojoj se on nalazi u društvu Ališe Vorlik.

C. Postupci o kojima je reč

1. Postupci koje je pokrenula podnositeljka predstavke

(a) Prvi skup postupaka

(i) Presuda Regionalnog suda od 29. aprila 2005.

21. Podnositeljka predstavke je navedenog datuma 2004. godine podnela zahtev Regionalnom sudu u Hamburgu da kompaniji *Erlich & Sohn* zabrani svako dalje objavljivanje tri pomenute fotografije.

22. Regionalni sud je presudom od 29. aprila 2005. odobrio zahtev jer podnositeljka predstavke nije dala saglasnost za objavljivanje fotografija, što je predstavljalo preduslov prema članu 22 Zakona o autorskim pravima (u oblasti umetnosti) (u daljem tekstu: Zakon o autorskim pravima – vidi dole stav 70). Sud je, međutim, napomenuo da objavljivanje prve fotografije nije bilo opravdano čak i ako bi se smatralo da nije neophodno dobiti saglasnost za objavljivanje te fotografije jer ona predstavlja sliku iz savremenog društva (*Bildnis aus dem Bereich der Zeitgeschichte*) u značenju člana 23, stav 1, tačka 1 ovog Zakona. Prema stavu 2 ove odredbe, objavljivanje takve slike je zakonito samo ako ne zadire u legitimni interes osobe koja je fotografisana. Sud je bio mišljenja da odgovor na pitanje postojanja takvog legitimnog interesa mora da bude utvrđen odmeravanjem interesa osobe koja je fotografisana i interesa javnosti da bude informisana.

23. Regionalni sud je utvrdio da je u ovom predmetu prevagnulo pravo podnositeljke predstavke na zaštitu njene ličnosti. Regionalni sud se u donošenju tog zaključka u velikoj meri pozivao na presudu Suda u predmetu *Fon Hannover*. Utvrdio je da odnos podnositeljke predstavke sa njenim ocem

ne doprinosi debati od opšteg interesa za društvo uprkos činjenici da je bolestan, naročito jer je podnositeljka predstavke povezana sa princom države koja nema veliki značaj u međunarodnoj politici samo srodstvom i ne obavlja nijednu zvaničnu funkciju.

24. Regionalni sud je smatrao da, premda ovo obrazloženje nije u potpunosti u skladu sa načelima koje je uspostavio Savezni ustavni sud, koji ne priznaje legitimni interes osim ako se osoba koja je fotografisana povukla na izdvojeno mesto van očiju javnosti, ovaj presedan ga ne obavezuje u toj meri da ne može da uzme u obzir praksu Suda o ovom pitanju.

(ii) Presuda Apelacionog suda od 31. januara 2006.

25. Izdavačka kuća je podnela žalbu na tu presudu.

26. Apelacioni sud u Hamburgu je u svojoj presudi od 31. januara 2006. godine ukinuo presudu Regionalnog suda jer je smatrao da temeljna prava štampe imaju prevagu nad pravom podnositeljke predstavke iz člana 8 Konvencije. Utvrdio je da je objavljivanje fotografija bilo zakonito premda su propratni članci bili prevashodno zabavnog karaktera u smislu presude Saveznog ustavnog suda od 15. decembra 1999. godine, čije osnovno pravno obrazloženje (*tragende Erwägungen*) obavezuje Apelacioni sud. Istakao je da javne ličnosti zaista treba da budu zaštićene od opasnosti da budu fotografisane u bilo koje vreme i na bilo kom mestu i od toga da kasnije vide te fotografije objavljene. Međutim, po mišljenju Apelacionog suda, legitimni interes takvih ličnosti u značenju člana 23, stav 2 Zakona o autorskim pravima ne bi trebalo da za posledicu ima zabranu svakog izveštavanja o poznatim ljudima mimo njihovih zvaničnih nastupa. U svakom slučaju, pravo na poštovanje privatnog života ne iziskuje zabranu objavljivanja fotografija snimljenih na javnim mestima koja su svima dostupna i na kojima je pojedinac u pitanju bio okružen mnogim drugim ljudima.

(iii) Presuda Saveznog suda pravde od 6. marta 2007. godine

27. Podnositeljka predstavke se žalila na tu presudu zbog pogrešne primene prava.

28. Savezni sud pravde je u svojoj presudi od 6. marta 2007. godine (br. VI ZR 51/06) odbacio njenu žalbu u pogledu prve fotografije. Podržao je njenu žalbu u pogledu druge i treće fotografije, ukinuo odluku Apelacionog suda i ponovo odredio zabranu koju je naložio Regionalni sud.

29. Savezni sud pravde je zaključio da mišljenje Apelacionog suda ne odgovara konceptu višestepene zaštite (*abgestuftes Schutzkonzept*) koji je uspostavljen sudskom praksom na osnovu članova 22 i 23 Zakona o autorskim pravima i koju je ovaj sud razjašnjavao u većem broju odluka koje je doneo nakon presude u predmetu *Fon Hanover*, a u odgovoru na rezerve u vezi sa načelom koje je Sud izrazio u toj presudi. Prema novom

konceptu zaštite, član 23 stav 1 Zakona o autorskim pravima, u kojem je propisan izuzetak od pravila po kojem neka fotografija ne može biti objavljena bez prethodne saglasnosti osobe u pitanju, uzima u obzir interes javnosti da bude informisana i slobodu štampe. Shodno tome, sud je prilikom ocenjivanja toga da li sporno objavljivanje prikazuje neki aspekt savremenog društva u značenju člana 23, stav 1, tačka 1 Zakona o autorskim pravima morao da odmeri prava iz člana 1, stav 1 i člana 2, stav 1 Osnovnog zakona i člana 8 Konvencije s jedne strane, u odnosu na prava iz člana 10 Konvencije, s druge.

30. Savezni sud pravde je dodao da se kritika izraza „ličnost savremenog društva *par ekselans*“ od strane Suda u krajnjem slučaju odnosi na utvrđivanje uslova u kojima mediji mogu da izveštavaju o poznatim ljudima kao što su ovi. Smatrao je da je podnositeljka predstavke u svakom slučaju poznata ličnost koja izaziva naročitu pažnju javnosti bez obzira na to da li se ona može smatrati ličnošću *par ekselans* savremenog društva. Po mišljenju suda, ta činjenica, kao i činjenica da se nije nalazila na izdvojenom mestu van očiju javnosti kada je fotografisana, ipak nisu dovoljne da bi je lišile zaštite njenog privatnog života. Takav zaključak ne samo da je prikladan u svetlu presude Suda, već takođe odražava i pravilno razumevanje koncepta zaštite koji je na taj način razvijen.

31. Shodno tome, Savezni sud pravde je utvrdio da je objavljivanje slika osoba koje – zbog svog značaja u savremenom društvu – u teoriji moraju tolerisati objavljivanje sopstvenih fotografija u skladu sa članom 23, stav 1, tačka 1 Zakona o autorskim pravima ipak nezakonito ako su time povređeni legitimni interesi osobe u pitanju (član 23, stav 2). Ne sme da postoji nikakav izuzetak od obaveze da se zadobije saglasnost osobe u pitanju osim ako se izveštaj o kojem je reč bavi događajem značajnim za savremeno društvo. Izraz „savremeno društvo“ – kao i izraz „informativna vrednost“ – moraju se široko tumačiti i mora se uzimati u obzir postojanje javnog interesa. On obuhvata svako pitanje od opšteg interesa za društvo i uključuje izveštaje u svrhe zabave, koji takođe mogu da utiču na formiranje mišljenja, pa čak i da ih stimulišu ili utiču na njih u većoj meri od čisto činjeničnog informisanja.

32. Premda sloboda štampe i zabrana cenzure nalažu da štampa ima mogućnost da sama odluči o čemu namerava da izveštava i šta namerava da objavi, štampa nije oslobođena dužnosti da odmerava svoj interes da objavi informaciju u odnosu na zaštitu privatnosti osobe u pitanju. Što je veća informativna vrednost za opštu javnost, to je manje pravo na zaštitu. Nasuprot tome, što je interes informisanja javnosti manji, to je veći značaj zaštite osobe u pitanju. Opšte uzev, interes čitaoca da bude zabavljen manje je značajan od interesa zaštite privatnosti, u kom slučaju interes čitaoca ne zavređuje zaštitu.

33. Savezni sud pravde je smatrao da se, shodno tome, čak i kada su u pitanju osobe koje su do sada smatrane ličnostima savremenog društva,

mora razmotriti da li je izveštaj doprineo istinskoj debati (*mit Sachgehalt*) i da li je njegov sadržaj prekoračio granice puke želje da se zadovolji znatiželja javnosti. U pronalaženju odgovora na to pitanje nema ničega što bi sprečavalo da se u obzir uzme to koliko je osoba o kojoj je reč poznata javnosti..

34. Savezni sud pravde je naglasio da je pitanje odmeravanja raznih interesa o kojima je reč saglasno sa zahtevima Suda u pogledu delotvorne zaštite privatnog života i zahteva slobode štampe i da nije u sukobu sa obavezujućom snagom presude Saveznog ustavnog suda od 15. decembra 1999. Taj je sud, doduše, ograničio zaštitu od objavljivanja neželjenih fotografija koja se pruža u privatnoj sferi na slučajeve prostorne izdvojenosti. To, međutim, ne sprečava sudove da pri odmeravanju raznih interesa u većoj meri uzimaju u obzir vrednost informacije za javnost. Pored toga, Savezni ustavni sud je [nedavno] potvrdio ravnotežu interesa koju je postigao Savezni sud pravde u skladu sa tim kriterijumima u jednoj presudi koja se odnosila na podnosioca predstavke (odluka od 13. juna 2006, br. 1 BvR 565/06).

35. Savezni sud pravde je naveo da informativna vrednost fotografije u pitanju predstavlja odlučujući kriterijum pri odmeravanju interesa i da se ne može prenebreći sadržaj teksta objavljenog uz fotografiju, s obzirom na to da je objavljena u kontekstu napisanog članka.

36. Primenjujući kriterijume koji su na taj način uspostavljeni na predmet koji mu je podnet, Savezni sud pravde je na početku razmatranja druge i treće fotografije primetio da druga fotografija prikazuje podnosioca predstavke na ulici punoj ljudi u Sen Moricu tokom njihovog zimovanja. Iako štampa u načelu može sama da odlučuje o sadržaju svojih izdanja i premda su se podnosioci predstavke zaista nalazili na javnom mestu okruženi drugim ljudima, ni članak ni fotografija se nisu odnosili na događaj od opšteg interesa za savremeno društvo. Odmori slavnih ličnosti potpadaju pod osnovno polje (*Kernbereich*) njihovih privatnih života. Članak i fotografija su objavljeni isključivo u svrhu zabave i ni na koji način nisu relevantni za pitanja od javnog interesa, te je fotografija mogla da bude objavljena isključivo uz pristanak podnositeljke predstavke.

37. Savezni sud pravde je primetio da treća fotografija prikazuje podnosioca predstavke na žičari u Curzu tokom njihovog zimovanja. Premda bi se Bal ruža, koji je uskoro trebalo da se održi u Monaku, možda mogao smatrati događajem savremenog društva koji predstavlja pitanje od opšteg društvenog interesa, ne postoji nikakva veza između fotografije i tog događaja. Fotografija je imala za cilj da dopuni deo članka o rođendanskoj proslavi podnosioca predstavke u Sen Moricu i zimovanju podnosilaca predstavke u Curzu. Stoga su se informacije isključivo bavile privatnim životom podnositeljke predstavke i služile su isključivo u svrhe zabave. Shodno tome, ni treća fotografija nije mogla biti objavljena bez pristanka podnositeljke predstavke.

38. Savezni sud pravde je u pogledu prve fotografije primetio da premda ona ne sadrži informacije u bilo kakvoj vezi sa događajem savremenog društva ili informacije koje doprinose debati od opšteg interesa, to se ne može reći i za tekst objavljen uz nju. Deo o zimovanju podnositeljke predstavke se, istina, nije ticao ni događaja savremenog društva ni javnog interesa, čak i pri širokom tumačenju tih izraza. Međutim, Savezni sud pravde je zaključio sledeće, s obzirom na zdravstveno stanje princa:

„Informacija se takođe ticala lošeg zdravstvenog stanja vladajućeg princa od Monaka. Njegovo loše zdravstveno stanje je stoga predstavljalo događaj savremenog društva o kojem je štampa imala pravo da izveštava. Kvalitet novinara i koncepcija članka nisu odlučujući jer načelo slobode štampe ne dozvoljava da primenjivost temeljnog prava zavisi od kvaliteta izveštaja ili načina na koji je članak napisan. To se takođe odnosi i na komentare o ponašanju članova porodice tokom bolesti princa u članku; štaviše, podnositeljka predstavke se nije žalila na članak u tom pogledu. Fotografija u pitanju potkrepljuje i ilustruje informaciju koja se prenosi.“

39. Savezni sud pravde je zaključio da u tim okolnostima i uzimajući u obzir kontekst izveštaja u celini, podnositeljka predstavke nije imala nikakav legitimni interes kojim je mogla da se suprotstavi objavljivanju fotografije podnosilaca predstavke snimljenoj na ulici. Naročito, ništa u vezi sa samom fotografijom nije predstavljalo povredu (*eigenständiger Verletzungseffekt*) kojom bi se opravdao drugačiji zaključak; niti ista navodi na pomisao da je fotografija snimljena krađom ili upotrebom tajnih tehničkih uređaja zbog kojih bi njeno objavljivanje bilo nezakonito.

(iv) Presuda Saveznog ustavnog suda od 26. februara 2008.

40. Prvo odeljenje (*Senat*) Saveznog ustavnog suda je u svojoj presudi od 26. februara 2008. odbacilo ustavne žalbe koje su podneli podnositeljka predstavke (br. 1 BvR 1626/07) i izdavačka kuća *Ehrlich & Sohn GmbH & Co. KG* (br. 1 BvR 1602/07) protiv presude Saveznog suda pravde (br. VI ZR 51/06).

U toj presudi je sud usvojio ustavnu žalbu (br. 1 BvR 1606/07) koju je izdavačka kuća *Klambt-Verlag GmbH & Co.* podnela protiv zabrane daljeg objavljivanja fotografije koja se pojavila u časopisu „7 dana“ (*7 Tage*) a koja je prikazivala podnosioce predstavke na neutvrđenom mestu i uz koju je objavljen fotografski izveštaj o mogućnosti iznajmljivanja vile za odmor koju porodica fon Hanover poseduje u Keniji. Tu zabranu je naložio Savezni sud pravde (u presudi od 6. marta 2007, br. VI ZR 52/06) u postupku pokrenutom na osnovu zasebne tužbe koju je podnositeljka predstavke podnela tom sudu (br. 8772/10).

41. Savezni sud je prvo primetio da sudske odluke predstavljaju mešanje u pravo podnositeljke predstavke na zaštitu njenog prava na zaštitu ličnosti zajemčenog članom 1, stav 1 i članom 2, stav 2 Osnovnog zakona. Međutim, postoje granice zaštite koja se pruža tom pravu i slobodi štampe. Sloboda štampe podleže ograničenjima propisanim u članu 22, stav 1

Zakona o autorskim pravima i članu 8 Konvencije, dok odredbe Zakona o autorskim pravima i člana 10 Konvencije ograničavaju pravo na zaštitu prava ličnosti. U nemačkom pravnom poretku, Konvencija uživa status običnog saveznog zakona. Na ustavnopravnom nivou, prava i slobode zajemčeni Konvencijom i praksa Suda služe kao smernice za tumačenje prilikom utvrđivanja sadržaja i domašaja nekog temeljnog prava.

42. Savezni ustavni sud se pozvao na praksu Suda u pogledu članova 8 i 10 Konvencije i sopstvenu praksu o različitim temeljnim pravima o kojima je reč, pozivajući se na načela koja je uspostavio u svojoj vodećoj presudi od 15. decembra 1999. godine (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Fon Hanover*, st. 25). Dodao je da informativna vrednost neke slike mora da bude ocenjena u kontekstu članka objavljenog uz nju ako ona sama ni na koji način ne doprinosi formiranju javnog mnjenja. Međutim, ako je članak bio samo izgovor za objavljivanje fotografije poznate ličnosti, on nije ni na koji način doprineo formiranju javnog mnjenja i stoga ne postoji osnov da interes objavljivanja prevagne nad zaštitom prava ličnosti.

43. Savezni ustavni sud je zatim napomenuo da prilikom odmeravanja značaja zaštite prava ličnosti ne treba uzimati samo u obzir okolnosti u kojima je fotografija snimljena, na primer, da li je snimljena krađom ili kao posledica upornog uhođenja od strane fotografa, već i situaciju u kojoj je osoba pitanju fotografisana i kako je prikazana. Pravo na zaštitu prava ličnosti je stoga značajnije kada fotografija prikazuje pojedinosti iz privatnog života osobe koje obično ne predstavljaju predmet javne rasprave. To važi i kada osoba u pitanju može s obzirom na okolnosti legitimno očekivati da nijedna njena fotografija neće biti objavljena jer se nalazi na mestu koje nije javno (*räumliche Privatheit*), kao što je neka posebno zaštićena lokacija. Pravo na zaštitu prava ličnosti takođe može prevagnuti nad interesom za objavljivanje i u drugim slučajevima, ne samo onim vezanim za prostornu izolaciju, konkretno, kada je osoba u pitanju prikazana kako uživa u trenutku odmora ili opuštanja, oslobođena stega profesionalnih ili svakodnevnih obaveza.

44. Savezni ustavni sud je smatrao da se s tim u vezi mora pridati značaj raspodeli procesnih obaveza u vezi sa predstavljanjem činjenica i teretom dokazivanja. Mora se obezbediti da ni štampa ni osoba koja se fotografiše nije sprečena da izvodi dokaze o okolnostima značajnim za odmeravanje suprotstavljenih interesa. Kada štampa namerava da objavi fotografiju bez saglasnosti osobe u pitanju, moguće je da će od nje biti zahtevano da potkrepi okolnosti u kojima je fotografija snimljena kako bi sudovi mogli da razmotre da li objavljivanje može biti osporavano na osnovu legitimnih očekivanja fotografisane osobe.

45. Savezni ustavni sud je napomenuo da građanski sudovi imaju zadatak da primenjuju i tumače odredbe građanskog prava u svetlu temeljnih prava u pitanju i da pri tom uzimaju u obzir Konvenciju. Dodao je da je njegova uloga ograničena na razmatranje da li su niži sudovi u

dovoljnoj meri uzeli u obzir uticaj temeljnih prava pri tumačenju i primeni zakona i odmeravanju suprotstavljenih interesa. To predstavlja i opseg u kojem Ustavni sud ispituje da li su sudovi ispunili svoju obavezu da inkorporiraju relevantnu praksu Suda u nacionalni pravni poredak (*Teilrechtsordnung*). Činjenica da odmeravanje raznih prava u sporovima s više strana – tj. sporovima koji se tiču interesa nekoliko različitih lica – i složenim sporovima takođe može da dovede do drugačijeg ishoda ne predstavlja dovoljan razlog da se od Saveznog ustavnog suda zahteva da ispravi neku sudsku odluku. Međutim, Ustav bi bio prekršen kada bi opseg zaštite (*Schutzbereich*) ili domašaj nekog temeljnog prava bio pogrešno utvrđen, čime bi i odmeravanje bilo pogrešno, ili kada uslovi iz ustavnog prava ili Konvencije ne bi bili uzeti u obzir na odgovarajući način.

46. Primenivši ova načela na predmet koji mu je podnet, Savezni ustavni sud je zapazio da Savezni sud pravde i kriterijumi koje je uspostavio nisu sporni s ustavne tačke gledišta. Zauzeo je stav da naročito iz ustavnopravne perspektive ništa ne sprečava Savezni sud pravde da odstupi od sopstvene prakse u ovoj oblasti i razvije nov koncept zaštite. Činjenica da on sam nije u svojoj vodećoj presudi od 15. decembra 1999. doveo u pitanje prethodni koncept zaštite koji je uspostavio Savezni sud pravde jednostavno znači da je on u saglasnosti sa kriterijumima ustavnog prava. To ne znači da drugačiji koncept ne bi mogao da zadovoljava ove kriterijume. Savezni ustavni sud nije bio sprečen da napusti zakonski pojam „ličnosti savremenog društva“ i da umesto toga odmerava suprotstavljene interese prilikom razmatranja pitanja da li neka fotografija predstavlja aspekt savremenog društva i da li shodno tome može biti objavljena bez saglasnosti osobe u pitanju (izuzev kad zadire u njen legitimni interes).

47. Primenivši tako uspostavljene kriterijume na fotografije u pitanju, počev od druge i treće fotografije čije su objavljivanje zabranili sudovi, na šta se zatim žalila izdavačka kuća *Ehrlich & Sohn* (vidi stav 40 gore), Savezni ustavni sud je primetio da je Savezni sud pravde uzeo u obzir činjenicu da je podnositeljka predstavke na drugoj fotografiji prikazana na javnom mestu koje nije bilo ni izolovano ni van očiju javnosti. On je, međutim, pridao odlučujući značaj činjenici da se članak odnosio isključivo na zimovanje podnositeljke predstavke, tj. na situaciju koja pripada samoj suštini privatnog života i vezana je za potrebu podnositeljke predstavke za mirom i tišinom, i da shodno tome nije postojao javni interes osim zadovoljenja znatiželje javnosti. Suprotno tvrdnjama izdavačke kuće, interesovanje čitaoca za mondensko skijaško odelo podnositeljke predstavke ne predstavlja javni interes. Štaviše, taj aspekt nije pomenut nigde u članku.

48. Po mišljenju Saveznog ustavnog suda, isti zaključak se mora doneti i u pogledu treće fotografije, čije je objavljivanje osporila podnositeljka predstavke. Ni informacije u članku u kojem se komentariše put podnositeljke predstavke i njenog muža u Sen Moric radi proslave njegovog rođendana ni fotografija na kojoj su oboje prikazani na žičari ne

zadovoljava nikakav javni interes i jedino zadovoljava javnu znatiželju. Premda se u članku takođe pominje Bal ruža – događaj koji bi se po mišljenju Saveznog suda pravde možda mogao smatrati aspektom savremenog društva – nikakva veza nije uspostavljena između tog događaja i fotografije.

49. U pogledu prve fotografije, Savezni ustavni sud je utvrdio da je Savezni sud pravde imao valjane osnove da smatra loše zdravstveno stanje princa koji vlada Monakom pitanjem od opšteg interesa i da je štampa shodno tome imala pravo da izveštava o načinu na koji prinčeva deca usklađuju svoje obaveze u pogledu porodične solidarnosti sa legitimnim potrebama svog privatnog života, uključujući i želju da odu na odmor. Zaključak koji je doneo Savezni sud pravde, po kojem je objavljena fotografija bila dovoljno blisko povezana sa događajem opisanim u članku, nije bila sporna s ustavne tačke gledišta.

50. Savezni ustavni sud je istakao da je Savezni sud pravde ukazao na to da zaštita prava ličnosti može da prevagne u slučajevima u kojima je fotografija u pitanju snimljena u uslovima koji su bili naročito nepovoljni po lice u pitanju, na primer, ako je snimljena krađom ili nakon upornog uhođenja od strane fotografa. Međutim, izdavačka kuća je iznela pojedinosti o tome kako je fotografija snimljena i podnositeljka predstavke nije tvrdila da su te pojedinosti nedovoljne ni pred nižim građanskim sudovima ni pred Saveznim sudom pravde. Ona naročito nije tvrdila da je fotografija snimljena u uslovima koji su bili nepovoljni po nju.

51. Savezni ustavni sud je takođe odbacio tvrdnju podnositeljke predstavke da je Savezni sud pravde prenebregao ili da nije u dovoljnoj meri uzeo u obzir praksu Suda. Istakavši da se pritužba te prirode može izneti u ustavnom postupku ako je zasnovana na temeljnom pravu zajemčenom Osnovnim zakonom, primetio je da je Savezni sud pravde uzeo u obzir presude Suda u gore navedenom predmetu *Fon Hanover*, i predmetu *Karhuvara i Iltalehti* ([*Karhuvaara and Iltalehti*] br. 53678/00, ECHR 2004-X) i da je poštovao svoju obavezu da ispuni kriterijume uspostavljene Konvencijom. Savezni ustavni sud je sproveo analizu relevantne prakse Suda i primetio da je odlučujući kriterijum kojim se Sud rukovodio prilikom odmeravanja suprotstavljenih prava bio taj da li izveštaj u celini (članak i fotografija) doprinosi slobodnom formiranju javnog mnjenja. Pored toga, mora da se napravi razlika između političkih ličnosti, javnih ličnosti i običnih ljudi. Premda ovi potonji uživaju najveću zaštitu od sve tri grupe, političke ličnosti mogu da očekuju samo mali stepen zaštite od medijskih izveštaja o njima.

52. Prema praksi Suda (*Gurgenidze protiv Gruzije* [*Gurgenidze v. Georgia*] br. 71678/01, st. 57, od 17. oktobra 2006, i *Šaka protiv Italije* [*Sciaccia v. Italy*] br. 50774/99, st. 27, ECHR 2005-I), podnositeljka predstavke predstavlja javnu ličnost, što omogućuje štampi – kada ima interes da obaveštava javnost – da objavljuje njene fotografije, čak i kada se

ona bavi svojim svakodnevnim poslovima u javnosti. Ta vrsta objavljivanja, koja, štaviše, povlači zaštitu člana 10 Konvencije, može poslužiti za vršenje javnog nadzora nad privatnim ponašanjem osoba koje su uticajne u ekonomskom, kulturnom ili medijskom sektoru. Savezni ustavni sud je istakao da je Sud ranije kritikovao pristup nacionalnih sudova, koji su primenjivali isuviše stroge kriterijume na pitanje da li mediji izveštavaju o stvarima od javnog interesa kada izveštavaju o okolnostima vezanim za privatni život osobe koja nije uključena u politički život (*Tonsbergs Blad d.o.o. i Haukom protiv Norveške* [*Tønsbergs Blad A.S. and Haukom v. Norway*] br. 510/04, st. 87, ECHR 2007-III). Dovoljno je da se izveštaj bar u određenoj meri odnosi na značajna pitanja vezana za politiku ili neku drugu sferu (vidi presudu u gore navedenom predmetu *Karhuvara i Iltalehti protiv Finske*, st. 45).

53. Savezni ustavni sud je zaključio da je u ovom predmetu Savezni sud pravde utvrdio da se izveštaj o kojem je reč bavi važnim temama u demokratskom društvu. U svojoj presudi u gore navedenom predmetu *Fon Hanover*, Sud nije kategorički odbacio mogućnost da izveštaj koji doprinosi debati o pitanjima od interesa za javnost može biti ilustrovan fotografijama koje prikazuju scene iz svakodnevnog života neke političke ili javne ličnosti. Premda je Sud u gore navedenoj presudi u predmetu *Fon Hanover* zaključio da fotografije u pitanju nisu imale informativnu vrednost, odluka koju je doneo Savezni sud pravde – nakon ocene okolnosti slučaja koji joj je podnet a uzimajući u obzir praksu Suda – da je fotografija u pitanju imala informativnu vrednost, nije bila sporna s ustavne tačke gledišta.

(b) Drugi skup postupaka

54. Podnositeljka predstavke je neutvrđenog datuma podnela zahtev Regionalnom sudu u Hamburgu da zabrani svako dalje objavljivanje fotografije koja se pojavila u časopisu „Žena u ogledalu“, broj 9/02 od 20. februara 2002.

55. Regionalni sud je odobrio zahtev podnositeljke predstavke u presudi donetoj 1. jula 2005.

56. Apelacioni sud u Hambrugu je presudom od 13. decembra 2005. prihvatio žalbu koju je podnela izdavačka kuća i ukinuo presudu Regionalnog suda.

57. Savezni sud pravde je u svojoj presudi od 6. marta 2007. godine (br. VI ZR 14/06) odbio žalbu podnositeljke predstavke po istom osnovu kao onom navedenom u presudi donetoj istog dana (br. VI ZR 51/06 – vidi stavove 28-29 gore). Naveo je da podnositeljka predstavke ranije nije tvrdila – kao i da ništa ne ukazuje na to – da je fotografija snimljena krađom ili ekvivalentnim tajnim tehničkim uređajima zbog kojih bi njeno objavljivanje bilo nezakonito.

58. Tročlano veće Saveznog ustavnog suda je 16. juna 2008. donelo odluku (br. 1 BvR 1625/07) kojom je bez obrazloženja odbilo da razmatra ustavnu žalbu koju je podnela podnositeljka predstavke.

2. Postupci koje je pokrenuo podnosilac predstavke

(a) Prvi skup postupaka

59. Podnosilac predstavke je 30. novembra 2004. podneo zahtev Regionalnom sudu u Hamburgu da izdavačkoj kući *Ehrlich & Sohn GmbH & Co. KG* zabrani svako dalje objavljivanje tri fotografije koje su se pojavile u časopisu „Žena u ogledalu“.

60. Regionalni sud je odobrio zabranu presudom od 1. jula 2005. godine.

61. Apelacioni sud u Hamburgu je u presudi od 31. januara 2006. prihvatio žalbu koju je podnela ova izdavačka kuća.

62. Savezni sud pravde je u presudi od 6. marta 2007. godine (br. VI ZR 50/06) odbio žalbu podnosioca predstavke zbog pogrešne primene prava u vezi sa prvom fotografijom. Prihvatio je žalbu u pogledu druge i treće fotografije, ukinuo presudu Apelacionog suda i ponovo naložio zabranu koju je ranije izrekao Regionalni sud. Svoje zaključke je temeljio na istim osnovama kao što su one u njegovoj presudi br. VI ZR 51/06 donetoj istog dana (vidi stavove 28-39 gore). U pogledu mere u kojoj je podnosilac predstavke poznat javnosti, potvrdio je stav Apelacionog suda da je on dobro poznat javnosti, naročito kao muž podnositeljke predstavke koja izaziva posebnu pažnju javnosti.

63. Tročlano veće sudija Saveznog ustavnog suda je u odluci od 16. juna 2008. godine bez obrazloženja odbilo da razmatra ustavnu žalbu koju je podneo podnosilac predstavke (br. 1 BvR 1624/07)

(b) Drugi skup postupaka

64. Podnosilac predstavke je 29. novembra 2004. godine podneo zahtev Regionalnom sudu u Hamburgu da zabrani izdavačkoj kući *WZV Westdeutsche Zeitschriftenverlag GmbH & Co KG* svako dalje objavljivanje fotografije koja se pojavila u časopisu „Savremena žena“.

65. Regionalni sud je odobrio njegov zahtev za zabranu presudom od 24. juna 2005. godine.

66. Apelacioni sud u Hamburgu je u presudi od 13. decembra 2005. prihvatio žalbu izdavačke kuće.

67. Savezni sud pravde je u presudi od 6. marta 2007. godine (br. VI ZR 13/06) odbio žalbu zbog pogrešne primene prava koju je podneo podnosilac predstavke, iz razloga navedenih u svojoj presudi donetoj istog dana (br. VI ZR 14/06 – vidi stav 57 gore).

68. Tročlano veće sudija Saveznog ustavnog suda je u odluci od 16. juna 2008. godine bez obrazloženja odbilo da razmatra ustavnu žalbu koju je podneo podnosilac predstavke (br. 1 BvR 1622/07).

II. RELEVANTNO DOMAĆE I EVROPSKO PRAVO

A. Osnovni zakon

69. Relevantne odredbe Osnovnog zakona propisuju sledeće:

Član 1, stav 1

„Dostojanstvo ljudskih bića je nepovredivo. Sve javne vlasti su dužne da ga poštuju i štite.“

Član 2, stav 1

„Svako ima pravo na slobodan razvoj svoje ličnosti pod uslovom da ne zadire u prava drugih i ne krši ustavni poredak ili vređa javni moral [*Sittengesetz*].“

Član 5, stavovi 1 i 2

„1. Svako ima pravo da slobodno izražava i saopštava svoje mišljenje govorom, pisanim putem i slikama i da slobodno prima informacije iz izvora pristupačnih javnosti. Jemči se sloboda štampe i sloboda izveštavanja preko radija, televizije i filma. . Cenzura je zabranjena.“

Ova prava su podložna ograničenjima propisanim u odredbama opštih propisa i zakonskim odredbama radi zaštite mladih, kao i ograničenjima izvedenim iz obaveze poštovanja lične časti [*Recht der persönlichen Ehre*].“

B. Zakon o autorskim pravima (u oblasti umetnosti)

70. Član 22, stav 1 Zakona o autorskim pravima (u oblasti umetnosti) (*Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie*) predviđa da slike mogu biti objavljivane samo uz izričitu saglasnost osobe u pitanju. Član 23, stav 1, tačka 1 Zakona predviđa izuzetke od tog pravila, ukoliko slike prikazuju neki aspekt savremenog društva (*Bildnisse aus dem Bereich der Zeitgeschichte*) pod uslovom da njihovo objavljivanje ne zadire u legitimni interes (*berechtigtes Interesse*) dotične osobe (član 23, stav 2).

C. Rezolucija br. 1165 (1998) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope o pravu na privatnost

71. U daljem tekstu su navedeni relevantni delovi ove rezolucije, koju je Parlamentarna skupština Saveta Evrope usvojila 26. juna 1998. godine:

„1. Skupština podseća na raspravu o aktuelnim pitanjima koju je vodila o pravu na privatnost tokom zasedanja u septembru 1997, nekoliko nedelja nakon nesreće u kojoj je princeza od Velsa izgubila život.

2. Neki predstavnici su tom prilikom zahtevali da se pravo na privatnost, naročito kada je reč o javnim ličnostima, dodatno zaštiti novom konvencijom na nivou Evrope, dok su drugi smatrali da je privatnost u dovoljnoj meri zaštićena nacionalnim zakonodavstvima i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i da slobodu izražavanja ne bi trebalo dovoditi u opasnost.

3. Da bi se to pitanje detaljnije proučilo, Odbor za pravna pitanja i ljudska prava je 16. decembra 1997. organizovao raspravu u Parizu u kojoj su učestvovalе javne ličnosti ili njihovi zastupnici i predstavnici medija.

4. Skupština je već u deklaraciji o sredstvima masovne komunikacije i ljudskim pravima u okviru Rezolucije br. 428 (1970) definisala pravo na privatnost, zajemčeno članom 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima kao „pravo na lični život uz minimum ometanja“.

5. Imajući u vidu nove komunikacione tehnologije koje omogućavaju prikupljanje i upotrebu ličnih podataka, ova definicija bi trebalo da bude proširena kako bi obuhvatala i pravo lica da kontroliše podatke koji se na njega odnose.

6. Skupština je svesna da se pravo na privatnost često krši, čak i u zemljama koje imaju zakone koji štite to pravo, jer je privatni život postao veoma unosna roba za određene vrste medija. Žrtve su uglavnom javne ličnosti, jer pojedinci iz njihovog privatnog života podstiču prodaju novina. Javne ličnosti istovremeno moraju da shvate da poseban položaj koji zauzimaju u društvu – u velikom broju slučajeva po sopstvenom izboru – automatski podrazumeva i veći pritisak na njihovu privatnost.

7. Pojam javne ličnosti obuhvata osobe koje obavljaju neku javnu funkciju i/ili koriste javne resurse, a u širem smislu, sve one koji igraju neku ulogu u javnom životu, bilo u politici, privredi, umetnosti, društvenim delatnostima, sportu ili nekom drugom domenu.

8. Mediji zadiru u privatnost ljudi tvrdeći da njihovi čitaoci imaju pravo da znaju sve o javnim ličnostima, pri čemu se često zaklanjaju iza jednostranog tumačenja prava na slobodu izražavanja zajemčenog članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

9. Određene činjenice iz privatnog života javnih ličnosti, naročito političara, zaista mogu biti od interesa za građane, te stoga može biti legitimno da čitaoci, koji su takođe i glasači, budu obavešteni o tim činjenicama.

10. Stoga je neophodno naći način da se postigne ravnoteža između uživanja ova dva temeljna prava – prava na zaštitu privatnog života i prava na slobodu izražavanja – koja su oba zajemčena Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

11. Skupština reafirmiše značaj prava svake osobe na privatnost i prava na slobodu izražavanja kao temeljnih prava u demokratskom društvu. Ta prava nisu ni apsolutna niti je jedno od njih važnije od drugog, pošto su jednake vrednosti.

12. Skupština, međutim, ističe da pravo na privatnost zajemčeno članom 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima treba da štiti pojedinca ne samo od ometanja od strane javnih vlasti, već i od ometanja od strane privatnih lica ili institucija, uključujući i sredstva javnog informisanja.

13. Skupština smatra da nema potrebe da predloži usvajanje nove konvencije kojom bi se jemčilo pravo na privatnost sada, pošto su sve zemlje članice ratifikovale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i pošto mnogi nacionalni zakoni sadrže odredbe koje jemče takvu zaštitu.

...“

D. Rezolucija Komiteta ministara o izvršenju presude u predmetu *Fon Hanover* (br. 59320/00) od 24. juna 2004. godine

72. U Rezoluciji Komiteta ministara (CM/ResDH(2007)124), uključujući dodatak (izvode), usvojenoj 31. oktobra 2007. na 1007. sastanku zamenika ministara, navedeno je sledeće:

„Komitet ministara, shodno članu 46, stav 2 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, po kojem Komitet nadgleda izvršenje pravosnažnih presuda Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Konvencija i Sud);

Imajući u vidu presude koje je Sud prosledio Komitetu nakon što su postale pravosnažne;

Podsećajući na to da se povreda Konvencije koju je Sud utvrdio u ovom predmetu odnosi na povredu prava na poštovanje privatnog života podnositeljke predstavke, princeze Karoline fon Hanover, najstarije kćeri princa Renijea Trećeg od Monaka, jer su nemački sudovi odbili njene zahteve da zabrane objavljivanje niza njenih fotografija (vidi pojedinosti u Dodatku);

Pozvavši vladu tužene države da obavesti Komitet o merama koje je preduzela kako bi ispunila svoju obavezu iz člana 46, stav 1 Konvencije da se povinuje presudi;

Proučivši informacije koje je država podnela u skladu sa pravilima Komiteta o primeni člana 46, stava 2 Konvencije;

Primivši k znanju da je tužena država isplatila pravično zadovoljenje određeno u presudi u utvrđenom roku (vidi pojedinosti u Dodatku),

Podsećajući da činjenica da je Sud utvrdio povredu Konvencije povrh isplate pravičnog zadovoljenja dodeljenog u presudi, podrazumeva i da tužena država usvoji **tamo gde je to primereno**,

- pojedinačne mere kako bi se stalo na kraj povredama i poništile njihove posledice i kako bi se u najvećoj mogućoj meri postigao povratak u pređašnje stanje; i

- opšte mere koje će sprečiti nastajanje sličnih povreda;

IZJAVLJUJE da je nakon razmatranja mera koje je preduzela tužena država (vidi Dodatak) ispunio svoje funkcije shodno članu 46, stav 2 Konvencije u ovom predmetu, i

ODLUČUJE da okonča razmatranje ovog predmeta.

Dodatak uz Rezoluciju CM/ResDH(2007)124

Podaci o merama preduzetim radi postupanja u skladu sa presudom u predmetu

...

I. Isplata pravičnog zadovoljenja i pojedinačne mere

...

b) Pojedinačne mere

Premda to nemački zakon dozvoljava, podnositeljka predstavke nije pokrenula spor kako bi sprečila dalje objavljivanje fotografija o kojima je reč nakon presude Evropskog suda, ali jeste pokrenula spor protiv objavljivanja slične fotografije (vidi dole „Opšte mere“, br. 4). Prema podacima dostupnim Sekretarijatu, fotografije o kojima je reč u presudi Evropskog suda nisu ponovo objavljene u nemačkoj štampi.

II. Opšte mere

- Objavljivanje i distribuiranje presude Evropskog suda: Presuda je objavljena na velikom broju mesta i bila je predmet razgovora unutar nemačke pravne zajednice. Kao što je slučaj sa svim presudama Evropskog suda protiv Nemačke, ona je javno dostupna na internet stranici Saveznog ministarstva pravde (www.bmj.de, Themen: Menschenrechte, EGMR) na kojoj postoji neposredan link ka internet stranici Suda i presudama na nemačkom (www.coe.int/T/D/Menschenrechtsgerichtshof/Dokumente_auf_Deutsch/). Pored toga, zastupnik Države je dopisom poslao presudu nadležnim sudovima i pravosudnim vlastima.

- Izmena domaće sudske prakse: Domaći sudovi uzimaju u obzir presudu Evropskog suda prilikom odlučivanja u sličnim predmetima, čime joj daju neposredno dejstvo u nemačkom pravu;

1) Tužba Apelacionom sudu u Berlinu koju je podnela partnerka poznatog pevača bila je uspešna (KG Urt. v. 29.10.2004, 9 W 128/04, *Neue Juristische Wochenschrift*, NJW, 2005, str. 605-607).

2) Načela uspostavljena Konvencijom, utvrđena presudama Evropskog suda su takođe potvrđena u presudi Okružnog suda u Hamburgu kojom se zabranjuje komercijalna eksploatacija popularnosti bivšeg kancelara Šredera (*Schröder*), premda nisu neposredno relevantna za ovaj predmet (AG Hamburg, Urt. v. 2.11.2004, 36A C 184/04, *NJW-RR* 2005, str. 196 - 198).

3) Na osnovu presude Evropskog suda, nemački Savezni građanski sud je potvrdio presudu kojom je dozvoljeno objavljivanje članka o novčanoj kazni izrečenoj mužu podnositeljke predstavke za prebrzu vožnju na autoputu u Francuskoj. Sud je izjavio da javnost ima opravdan interes da o ovome bude obavještena jer je on učinio prekršaj, čime je takvo ponašanje postalo predmet javne diskusije (BGH, Urt. v. 15.11.2005, VI ZR 286/04, dostupno na www.bundesgerichtshof.de).

4) U pogledu same podnositeljke predstavke, Regionalni sud u Hamburgu (*Landgericht*) se u julu 2005. pozvao na presudu Evropskog suda i odlučio u korist podnositeljke predstavke i zabranio objavljivanje fotografije na kojoj je prikazana zajedno sa svojim mužem na jednoj ulici u Sen Moricu tokom zimovanja. Međutim, decembra 2005, drugostepeni sud (Apelacioni sud u Hamburgu, *Oberlandesgericht*) je ukinuo ovu odluku, zasnivajući svoju presudu na praksi nemačkog Saveznog ustavnog suda (*Bundesverfassungsgericht*). Nakon upućivanja predmeta na reviziju Saveznom građanskom sudu (*Bundesgerichtshof*) na zahtev podnositeljke predstavke, taj sud je 6. marta 2007. odlučio da fotografija u pitanju može biti objavljena. Nacionalni sud je odmeravao različite interese u pitanju i u svom obrazloženju izričito uzeo u obzir zahteve iz Konvencije iznete u presudi Evropskog suda (BGH, Urt. v. 6.3.2007, VI ZR 14/06 dostupno na www.bundesgerichtshof.de)”

PRAVO

I. RAZDVAJANJE PREDSTAVKI

73. Sud primećuje da je Veće spojilo ove predstavke sa još jednom predstavkom u predmetu *Aksel Springer AG protiv Nemačke* ([*Axel Springer AG v. Germany*] br. 39954/08 – vidi stav 3 gore) pre no što je nadležnost nad njima ustupilo Velikom veću. Imajući, međutim, u vidu prirodu činjenica i materijalna pitanja koja se postavljaju u ovim predmetima, Veliko veće smatra da je primereno da predstavku br. 39954/08 razdvoji od ove dve predstavke.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 8 KONVENCIJE

74. Podnosioci predstavke su se žalili na odbijanje nemačkih sudova da zabrane svako dalje objavljivanje fotografije koja se 20. februara 2002. pojavila u časopisima „Žena u ogledalu“, broj 9/02, i „Savremena žena“, broj 9/02. Tvrdili su da je time povređeno njihovo pravo na poštovanje

privatnog života zajemčeno članom 8 Konvencije, čije relevantne odredbe propisuju:

- „1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života...
2. Javne vlasti se neće mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu ... zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Prihvatljivost

75. Sud primećuje da ova pritužba nije očigledno neosnovana u značenju člana 35, stav 3(a) Konvencije. Takođe primećuje da nije utvrđen nijedan osnov po kom bi ona bila proglašena neprihvatljivom i da stoga mora biti proglašena prihvatljivom.

B. Meritum

1. Podnesci strana

(a) Država

76. Država je na početku istakla da ne postoji nikakav sukob između Saveznog ustavnog suda i Suda. Napomenula je da je Savezni ustavni sud u svojoj presudi od 14. oktobra 2004. godine (u predmetu *Jorgulu* [*Görgülü*] br. 2 BvR 1481/04, Izveštaji o presudama i odlukama Saveznog ustavnog suda, br. 111, str. 307) utvrdio da postoji osnov za podnošenje ustavne žalbe tom sudu kada nacionalni sud nije u dovoljnoj meri uzeo u obzir Konvenciju ili praksu Suda. Istakla je da su u ovim predmetima Savezni sud pravde i Savezni ustavni sud uzeli u obzir praksu Suda, naročito presudu u predmetu *Fon Hanover*. Stoga se ne može tvrditi da nemački sudovi prenebregavaju Sud i njegovu praksu; naprotiv, oni pružaju mnogo više zaštite pravima ličnosti nego što je to ranije bio slučaj.

77. Država je istakla da se ove predstavke u suštini odnose na samo jednu fotografiju. Po njenim tvrdnjama, premda fotografije koje su objavljene 20. februara 2002, istina, nisu identične ali očigledno predstavljaju deo iste serije, ostaje činjenica da s tačke gledišta nepristrasnog posmatrača one predstavljaju isti fotografski zapis podnosioca predstavke, iako se razlikuju po veličini i formatu. U vezi sa ostalim fotografijama koje su bile predmet presude Saveznog ustavnog suda od 26. februara 2008, Država je primetila da je ili Savezni sud pravde potvrdio zabranu njihovog objavljivanja ili da su one bile predmet posebne predstavke pred Sudom. Sud ne može da uzima u obzir ostale fotografije, koje su podnosioci predstavke pomenuli u svojim zapažanjima, jer relevantni postupci pred domaćim sudovima još nisu okončani.

78. Država je tvrdila da su do donošenja presude u predmetu *Fon Hanover*, nemački sudovi primenjivali jednostavan koncept „ličnosti *par ekselans* savremenog društva“, koji je uživao tek ograničenu zaštitu u nemačkom pravu. Nakon presude u predmetu *Fon Hanover*, Savezni sud pravde je napustio taj koncept i razvio novi koncept (višestepene) zaštite prema kojem je od sada potrebno dokazati zašto postoji interes za objavljivanje svake fotografije. Pored toga, prema novom pristupu koji je usvojio Savezni sud pravde, odmeravanje suprotstavljenih interesa obuhvata utvrđivanje toga da li objavljivanje doprinosi javnoj debati. Informativna vrednost objavljivanja je od posebnog značaja u tom pogledu. Ukratko, nova sudska praksa Saveznog suda pravde, koju je potvrdio Savezni ustavni sud, pridaje veći značaj zaštiti prava ličnosti, kao što dokazuje činjenica da je objavljivanje dve od tri prvobitne fotografije zabranjeno. Pored toga, može da se povuče jasna razlika između fotografije u pitanju i članaka objavljenih uz nju i fotografija i komentara koji su bili predmet presude u slučaju *Fon Hanover*.

79. Država je osporila tvrdnju podnosioca predstavke da je Sud jasno utvrdio da je podnositeljka predstavke privatno lice. Sud ju je u nekoliko presuda označavao kao javnu ličnost da bi je razlikovao od privatnog lica (vidi gore navedene presude u predmetima *Gurgenidze*, st. 40, od 17. oktobra 2006, i *Šaka*, st. 27; i presudu u predmetu *Reklos i Davurlis protiv Grčke* ([*Reklos and Davourlis v. Greece*] br. 1234/05, st. 38, od 15. januara 2009). Nemački sudovi su se jednostavno rukovodili praksom Suda prilikom označavanja podnosioca predstavke kao javnih ličnosti. Kao članica vladajuće dinastije, podnositeljka predstavke se javno pojavljuje u zvaničnim prilikama u Kneževini. Pored toga, predsedava Fondaciji princeze Grejs, o čijim aktivnostima vlasti Monaka izveštavaju u službenom godišnjaku Kneževine.

80. Država je istakla da se podnosioci predstavke nisu žalili nacionalnim sudovima na okolnosti u kojima su fotografije snimljene, premda su to činioci koje sudovi po opštem pravilu propisno uzimaju u obzir. Po njenim tvrdnjama, premda su fotografije u pitanju očigledno snimljene bez znanja ili saglasnosti relevantnih stranaka, to ne znači da su snimljene kradom ili u uslovima nepovoljnim po podnosioca predstavke.

81. Država je tvrdila da posebna priroda određenih predmeta, kao što su ovi, u kojima su domaći sudovi morali da odmeravaju prava i interese dva ili više privatnih lica, u stvari proističe iz toga da postupak pred Sudom u suštini predstavlja nastavak prvobitnog pravnog postupka, i da svaka strana u postupku pred domaćim sudom potencijalno ima mogućnost da se obrati Sudu. Upravo iz tog razloga nije dovoljno da odmeravanje suprotstavljenih interesa ima za posledicu samo jedan rezultat, već treba da postoji „koridor“ rešenja u okviru kojeg bi nacionalnim sudovima trebalo da bude omogućeno da donose odluke u skladu sa Konvencijom. Inače bi Sud morao sam da odlučuje o svakom predmetu, što teško da bi trebalo da bude njegova uloga.

Shodno tome, Sud treba da ograniči svoje razmatranja i interveniše samo u slučaju da domaći sudovi nisu uzeli u obzir određene konkretne okolnosti prilikom odmeravanja interesa ili kada je rezultat tog odmeravanja bio očigledno nesrazmeran (vidi, na primer, predmet *Kumpāna i Mazāre protiv Rumunije* [*Cumpăna and Mazăre v. Romania*] [GC], br. 33348/96, st. 111-120, ECHR 2004-XI). Država je tvrdila da, kada je u pitanju odnos između Države i građanina, davanje slobode pojedincu u pitanju podrazumeva samo gubljenje ovlašćenja Države, dok u odnosu između dva građanina, činjenica da se pridaje veći značaj pravu jedne osobe u pitanju podrazumeva ograničavanje prava drugih, što je zabranjeno članom 53 Konvencije. Shodno tome je opseg prava koji Sud razmatra smanjen.

82. Država je stavila naglasak na polje slobodne procene koje Država uživa u ovom slučaju. To polje zavisi od prirode aktivnosti u pitanju i cilja kojem ograničenja teže. Štaviše, Sud je u svojim nedavnim presudama u predmetima vezanim za član 8 Konvencije Državama davao široko polje slobodne procene (vidi presude u predmetima *A. Protiv Norveške* [*A. v. Norway*] br. 28070/06, stav 66, od 9. aprila 2009, i *Armonienė protiv Litvanije* [*Armonienė v. Lithuania*] br. 36919/02, st. 38, od 25. novembra 2008). Opšte uzev, polje slobodne procene koje Države uživaju je šire tamo gde ne postoji evropski konsenzus. Po tvrdnjama Države, premda po opštem priznanju postoji trend harmonizacije pravnih sistema u Evropi, među njima i dalje postoje razlike, kao što dokazuje neuspeh pregovora o usvajanju uredbe Evropske unije o ujednačavanju pravila o određivanju merodavnog prava za vanugovorne obaveze (Uredba EZ br. 864/2007 od 11. jula 2007 – Uredba Rim II). Takođe postoji široko polje slobodne procene kada nacionalne vlasti moraju da postignu ravnotežu između suprotstavljenih privatnih i javnih interesa ili prava iz Konvencije (vidi presude u predmetima *Dikson protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [*Dickson v. the United Kingdom*] [GC], br. 44362/04, st. 78, ECHR 2007-XIII, i *Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [*Evans v. the United Kingdom*] [GC], br. 6339/05, st. 77, ECHR 2007-I). Štaviše, Sud pravde Evropske unije je očigledno primenio isti pristup u svojoj praksi (vidi odluke u predmetima *Šmidberger* [*Schmidberger*] od 12. juna 2003, C-112/00, i *Omega* od 14. oktobra 2004, C-36/02).

(b) Podnosioci predstavke

83. Podnosioci predstavke su želeli da naglase kontekst svojih predstavke. Kada je podnositeljka predstavke izgubila prvog muža u tragičnoj nesreći 1985, mediji su shvatili da će se priča o udovici i njeno troje male dece za njih biti unosna i da će dobro prodavati. Premda je snimanje i objavljivanje takvih fotografija zabranjeno prema francuskom Građanskom zakoniku, podnosiocima predstavke su paparaci i dalje opsedali, a svoje slike su mogli da prodaju na drugim tržištima, naročito u Nemačkoj. Premda javnost nikada ranije nije čula za podnosioca predstavke, i njega

paparaci opsedaju od njegove ženidbe podnositeljkom predstavke i rođenja njihovog deteta. U skladu sa odlukama nemačkih građanskih sudova, koje je 1999. potvrdio Savezni ustavni sud, podnosioci predstavke su mogli da se suprotstavljaju objavljivanju takvih fotografija samo kada se nalaze na izdvojenoj lokaciji, van očiju javnosti. Podnosioci predstavke su sve vreme bili svesni da ih posmatraju, prate i uhode i stoga su imali velika očekivanja nakon usvajanja presude u predmetu *Fon Hanover*, u kojem je Sud doveo u pitanje praksu domaćih sudova. Shodno tome su podneli šest tužbi u vezi sa fotografijama sličnih onima koje su bile predmet presude u predmetu *Fon Hanover* kako bi nemačke sudove stavili na probu. Čini se da nemačke vlasti, međutim, nisu bile spremne da se povinuju toj presudi. To dokazuju kako izjave saveznog ministra pravde i nemačkog kancelara u to vreme, prema kojima presuda Suda ne obavezuje nemačke sudove jer je sudska praksa Saveznog ustavnog suda po hijerarhiji viša od Konvencije, kao i mišljenja koja su sudije izvestioci u predmetima *Karolina fon Hanover* pred Saveznim ustavnim sudom izrazili u intervjuu i pravnom članku objavljenim 2004. odnosno 2009. godine.

84. Nemačka je do sada kategorički odbijala da izvrši presudu *Fon Hanover*, suprotno članu 46 Konvencije. Savezni ustavni sud je shodno tome u presudi u predmetu *Jorgulu* primetio da treba izbegavati bezrezervno izvršenje presuda Suda. Apelacioni sud je u ovom predmetu jasno izjavio da presuda Saveznog ustavnog suda iz 1999. ima prevagu. Savezni sud pravde i Savezni ustavni sud su, pak, zaobišli presudu u predmetu *Fon Hanover* i nastavili da se pozivaju na koncept ličnosti (*par ekselans*) savremenog društva koji je Sud doveo u pitanje, time što su koristili izraze „istaknute ličnosti“ „poznate ličnosti“ i pozivali se – *de facto* – na faktor prostorne izolacije korišćenjem izraza „trenutak opuštanja ili odmora, oslobođen stega profesionalnih ili svakodnevnih obaveza“. Podnosioci predstavke i njihov svakodnevni privatni život i dalje predstavljaju temu članaka u medijima, opsedaju ih paparaci, a nemački sudovi ne čine ništa kako bi to zaustavili. S obzirom na to da ne mogu da znaju da li su zaštićeni od uznemiravanja parapaca, žale se na nepodnošljivu situaciju pravne nesigurnosti i značajne opasnosti od parničenja i pratećih troškova.

85. Podnosioci predstavke su tvrdili da nijedna fotografija, bilo sama po sebi ili u kontekstu članka objavljenog uz nju, ne doprinosi debati od javnog interesa u demokratskom društvu. To kako i gde podnosioci predstavke provode svoje vreme se ne odnosi ni na jedno pitanje koje ima suštinskog uticaja na javnost. Šetnja podnosilaca predstavke tokom odmora ne predstavlja događaj savremenog društva, naročito jer se nije odvijala tokom obavljanja bilo kakve zvanične dužnosti.

86. Pominjanje dugotrajne bolesti princa Renijea u članku uz fotografije u pitanju ne mogu da izmene taj zaključak. Članak se nije bavio time da li je princ zbog bolesti sprečen da vrši svoje dužnosti suverena. Čitalac je obavešten o njegovoj bolesti u samo nekoliko rečenica; članak se uglavnom

bavio privatnim životom podnosioca predstavke i ostalih članova prinčeve porodice. Prinčeva bolest je bila samo izgovor za opsežne izveštaje o privatnom životu podnosioca predstavke. Nije izvesno ni da li je objavljivanje fotografije princa Renijea i njegove ćerke Stefani opravdano te je objavljivanje fotografije koja je predmet pritužbe u ovom predmetu očigledno neopravdano. Iako vest o prinčevoj bolesti ima informativnu vrednost, ne postoji nikakva stvarna veza između zimovanja podnosioca predstavke i njegove bolesti. Štaviše, interes javnosti bi bio zadovoljen i jednostavnim člankom.

87. Podnosioci predstavke su tvrdili da nema ničeg neobičnog ili dostojnog prekora u tome što su proveli par dana na zimovanju sa svojom ćerkom tokom prinčeve bolesti, kao što to čine i ostale porodice. Ta informacija je potpuno nebitna za to kako se upravlja Kneževinom Monako. Srodnici nekog člana porodice koji boluje od dugotrajne bolesti treba da uživaju posebnu zaštitu upravo tokom tih nekoliko dana kada mogu da se odmore. Kada bi loše zdravstveno stanje nekog člana porodice predstavljalo dovoljan osnov za objavljivanje fotografija, garantije iz člana 8 bi bile oslabljene i štampa bi mogla stalno da izveštava o privatnom životu podnosioca predstavke. U slučaju fotografija koje prikazuju podnosiocce predstavke kako posećuju princa, sama poseta bi predstavljala događaj savremenog društva a njihovo odsustvo bi predstavljalo takav događaj kada bi se oni nalazili na nekom drugom mestu. Nemački mediji su ovo u potpunosti shvatili: mogu da obogaćuju svoje članke sa po nekoliko rečenica kako bi veštački stvorili informativnu vrednost.

88. Podnosioci predstavke su se žalili na to što prilikom odmeravanja suprotstavljenih prava i interesa od strane nemačkih sudova u obzir nisu uzeta dva važna faktora. Tvrdili su da sudovi nisu uzimali u obzir činjenicu da njih dvoje nikada nisu želeli da objavljuju pojedinosti iz svog privatnog života u medijima, već da su se uvek branili od svakog nezakonitog objavljivanja. Stoga su legitimno očekivali da će njihov privatni život biti zaštićen. Štaviše, za razliku od Suda, nemački sudovi nisu uzimali u obzir činjenicu da podnosiocce predstavke stalno posmatraju i opsedaju paparaci i da su fotografije snimljene bez njihovog znanja i saglasnosti. Štaviše, od podnositeljke predstavke se nikada nije očekivalo da nasledi tron Kneževine Monako: njen otac je još bio živ kada su fotografisani. Kada je on umro, njen brat Albert je preuzeo tron.

89. Podnosioci predstavke su tvrdili da, otkad je Sud doneo presudu u predmetu *Fon Hanover* u kojoj je jasno utvrdio kriterijume koji treba da budu ispunjeni u slučajevima nezakonitog objavljivanja fotografija, nemačke vlasti više ne mogu da se pozivaju na polje slobodne procene. Oni su tvrdili da je u Evropi stvoren konsenzus pod uticajem te presude, što pokazuje usvajanje rezolucije Parlamentarne skupštine 1998. godine. Preostale razlike su isključivo u nijansama. Presuda u predmetu *Fon Hanover* predstavlja kariku u nizu razvijene sudske prakse i kasnije je

potvrđena mnogo puta. Podnosioci predstavke su, štaviše, izrazili čuđenje da Sud, kao vrhovni evropski sud, ima užu nadležnost nego Savezni ustavni sud, koji je u postupku vezanom za fotografiju objavljenu u časopisu „7 dana“ (vidi stav 40 gore) prenebregao mišljenje jedanaest profesionalnih sudija koje su razmatrale predmet i zamenio ga svojim mišljenjem do poslednje pojedinosti.

2. Zapažanja trećih lica

(a) Udruženje nemačkih urednika časopisa

90. Ovo Udruženje je u svojstvu trećeg lica zapazilo da je presuda Suda u predmetu *Fon Hanover* značajno uticala na slobodu štampe u Nemačkoj. Otkad je ta presuda izrečena, nemački sudovi pridaju mnogo manje značaja slobodi štampe nego ranije. Njihove odluke su sada u skladu sa praksom Suda na koju se, štaviše, češće pozivaju. Udruženje je izjavilo da štampa, s obzirom na svoju ulogu „čuvara javnosti“ ima zadatak da nadzire ne samo parlamente, upravljanje državom i ostale političke događaje, već i da posmatra javni život uopšte, bilo u politici, privredi, umetnosti, društvenim delatnostima, sportu ili bilo kom drugom domenu. Kao i članovi ostalih kraljevskih porodica, i podnositeljka predstavke ima ulogu uzora i nesumnjivo predstavlja javnu ličnost. Udruženje je istaklo da podnositeljka predstavke od 2003. nosi titulu ambasadorke dobre volje UNESCO koja se dodeljuje poznatim ličnostima kao što su Nelson Mandela, Klaudija Kardinale (*Claudia Cardinale*) ili Pjer Karden (*Pierre Cardin*). Sud je, štaviše, podnositeljku predstavke opisao kao javnu ličnost u presudama donetim nakon izricanja presude u predmetu *Fon Hanover*. Po mišljenju Udruženja, zaštita privatnosti je već bila prilično široka i pre presude u predmetu *Fon Hanover*, a kasnije je dodatno proširena. Nemački sudovi stoga nisu prekoračili okvir polja slobodne procene. Standard koji postoji u Francuskoj ne može da predstavlja uzor za Evropu.

(b) Izdavačka kuća Ehrlich & Sohn GmbH & Co KG

91. Ova izdavačka kuća je u svojstvu trećeg lica ponovo ukazala na značaj slobode štampe u Nemačkoj, naročito s obzirom na eru nacional-socijalizma u prošlosti. Zapazila je da u skladu sa uobičajenom sudskom praksom Saveznog ustavnog suda, štampa sa zabavnim sadržajem takođe uživa zaštitu slobode štampe. Štaviše, podnositeljka predstavke, kao kći pokojnog princa koji je vladao jednom evropskom zemljom, sestra princa koji njome trenutno vlada i žena vodećeg člana nekadašnje nemačke plemićke dinastije, nesumnjivo predstavlja javnu ličnost koja izaziva pažnju, bar u Evropi. Izdavačka kuća je na kraju navela da su nemački sudovi odstupili od svojih presedana nakon što je Sud 2004. godine doneo presudu u predmetu *Fon Hanover*, i počeli da ograničavaju mogućnost

objavljivanja fotografija osoba snimljenih mimo zvaničnih događaja i bez saglasnosti zainteresovanih strana čime su ozbiljno smanjili slobodu informisanja i štampe.

(c) Udruženje medijskih pravnika

92. Ovo Udruženje je u svojstvu trećeg lica tvrdilo da član 8 Konvencije ne garantuje pravo na lik ili, štaviše, pravo na ugled. Objavljivanje fotografije nekog lica samo po sebi nužno ne predstavlja mešanje u prava zajemčena ovom odredbom. Prilikom utvrđivanja toga da li je došlo do mešanja u ovo pravo, treba uzimati u obzir sve okolnosti i postupati sa određenim stepenom ozbiljnosti. Od suštinskog je značaja da mediji koji izveštavaju o svim stvarima od javnog interesa uživaju jaku zaštitu. Po mišljenju ovog Udruženja, Sud je s pravom u svojoj presudi u predmetu *Fon Hanover* utvrdio da treba uzeti u obzir kontekst u kojem je fotografija snimljena, ali je otišao predaleko kada je – pogrešno – tvrdio da objavljivanje svake fotografije potpada pod polje primene člana 8. Sud je nažalost potvrdio taj stav u svojim kasnijim presudama. Udruženje je tvrdilo da bi ispravan pristup podrazumevao da se prvo ispita da li objavljena fotografija potpada pod privatnu sferu ili ne. U tom kontekstu se mora uzeti u obzir da li je osoba u pitanju, s obzirom na sve okolnosti, legitimno mogla da očekuje privatnost. Ako nije, time je stvar završena član 8 na nju nije primenljiv. Ako jeste, domaći sudovi moraju da odmere suprotstavljena prava – koja su od istovetnog značaja – shodno članovima 8 i 10 Konvencije i da pritom uzimaju u obzir sve okolnosti slučaja. Odmeravanje suprotstavljenih prava i njegov ishod predstavljaju pitanja koja potpadaju pod polje slobodne procene Država. Sud treba da interveniše samo kada nacionalne vlasti nisu odmerile prava ili ako su donele nerazumne odluke. Na kraju, odluka da li će fotografija biti objavljena uz pisani izveštaj predstavlja diskreciono pravo urednika i sudije ne mogu da im nametnu sopstveno mišljenje.

(d) Zajednički podnesci Inicijative za pravnu odbranu medija, Međunarodnog instituta za štampu i Svetskog udruženja novinara i novinskih izdavača

93. Ova udruženja su u svojstvu trećeg lica tvrdila da se širom Država ugovornica može uočiti rasprostranjeni trend ka usvajanju načela i standarda koje je Sud artikulisao u pogledu odmeravanja prava iz člana 8 i prava iz člana 10 Konvencije od strane nacionalnih sudova, čak i kad se značaj koji se pridaje određenom faktoru razlikuje od jedne Države do druge. Pozvala su Sud da Državama ugovornicama da široko polje slobodne procene, navodeći da to predstavlja suštinu člana 53 Konvencije. Pozvala su se na presudu Suda u predmetu *Šasanju i ostali protiv Francuske* They invited the Court to grant a broad margin of appreciation to the Contracting States, submitting that such was the thrust of Article 53 of the Convention. They

referred to the Court's judgment in the case of ([*Chassagnou and Others v. France*] [GC], br. 25088/94, 28331/95 i 28443/95, st. 113, ECHR 1999-III), i tvrdila da je Sud ukazao na to da će Državama ugovornicama dati široko polje slobodne procene u situacijama u kojima postoje suprotstavljeni interesi. Države ugovornice, opšte uzev, takođe imaju šire polje slobodne procene i u pogledu pozitivnih obaveza u odnosima između privatnih strana ili u drugim oblastima u kojima u demokratskom društvu mogu postojati značajne razlike u mišljenju (vidi ima koji submitting that the Court had indicated that it would allow the Contracting States a wide margin of appreciation in situations of competing interests. The Contracting States were likewise generally granted a wider margin in respect of positive obligations in relationships between private parties or other areas in which opinions within a democratic society might reasonably differ significantly (presudu u predmetu *Frete protiv Francuske* [*Fretté v. France*] br. 36515/97, st. 41, ECHR 2002-I). Štaviše, Sud je već dao Državama ugovornicama široko polje slobodne procene u jednom predmetu vezanom za odmeravanje prava iz člana 8 i člana 10 Konvencije (vidi presudu u gore navedenom predmetu *A. protiv Norveške*, st. 66). Njegova se uloga sastoji upravo u tome da potvrdi da su Države ugovornice uspostavile mehanizam za utvrđivanje pravične ravnoteže i utvrdi da li su pojedini faktori koje su nacionalni sudovi uzeli u obzir prilikom uspostavljanja takve ravnoteže u skladu sa Konvencijom i njegovom praksom. Sud treba da interveniše samo kada su domaći sudovi nebitne faktore smatrali značajnim, kada su odluke koje su doneli domaći sudovi bile očigledno proizvoljne ili kada su oni smatrali da interesi vezani za privatnost ili ugled o kojima je reč nisu vredni razmatranja i odbacili ih. Inače postoji opasnost da se Sud pretvori u apelacioni sud za takve predmete.

3. Ocena Suda

(a) Domašaj predstavke

94. Sud na početku zapaža da njegov zadatak u ovom slučaju nije da razmatra da li je Nemačka ispunila svoje obaveze shodno članu 46 Konvencije u vezi sa izvršenjem presude u predmetu *Fon Hanover* koju je izrekao 2004, jer je za taj zadatak odgovoran Komitet ministara (vidi presudu u predmetu *Švajcarski pokret protiv stočnih farmi protiv Švajcarske* br. 2 [*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland* (no. 2)] [GC], br. 32772/02, stav 61, ECHR 2009-..., i odluku u predmetu *Očalan protiv Turske* [*Öcalan v. Turkey*], br. 5980/07, od 6. jula 2010). Ove predstavke se odnose samo na nove postupke koje su podnosioci predstavke pokrenuli nakon presude u predmetu *Fon Hanover* i na objavljivanje njihovih drugih fotografija (vidi stavove 15-20 gore).

(b) Opšta načela*(i) U vezi sa privatnim životom*

95. Sud ponavlja da se pojam privatnog života odnosi na aspekte vezane za lični identitet, kao što je ime lica, njegova fotografija ili fizički i moralni integritet; garancija koju pruža član 8 Konvencije prvenstveno ima za cilj da obezbedi razvoj ličnosti svakog pojedinca u njegovim odnosima sa drugim ljudskim bićima bez mešanja spolja. Stoga čak i u javnom kontekstu postoji određena zona interakcije jednog lica sa drugima, koja može potpadati pod polje privatnog života. Objavljivanje neke fotografije zato može da zadire u privatni život lica čak i ako je ono javna ličnost (vidi odluku u predmetu *Šisel protiv Austrije* [*Schüssel v. Austria*], br. 42409/98, od 21. februara 2002; i presude u gore navedenim predmetima *Fon Hanover*, st. 50 i 53, i *Šaka*, st. 29; kao i u predmetu *Petrina protiv Rumunije* [*Petrina v. Romania*], br. 78060/01, st. 27, od 14. oktobra 2008).

96. Sud je u pogledu fotografija izjavio da lik osobe predstavlja jedan od osnovnih atributa njene ličnosti jer otkriva njene jedinstvene osobine; svaka se osoba svojim likom razlikuje od drugih osoba. Pravo na zaštitu sopstvenog lika stoga predstavlja jednu od osnovnih komponenti ličnog razvoja. Ono prvenstveno podrazumeva pravo pojedinca da kontroliše korišćenje svog lika, uključujući i pravo da zabrani njegovo objavljivanje (vidi presudu u gore navedenom predmetu *Reklos i Davurlis protiv Grčke*, stav 40).

97. Sud takođe ponavlja da u određenim okolnostima, čak i kad je neka osoba poznata opštoj javnosti, ona može da se osloni na „legitimno očekivanje“ zaštite i poštovanja svog privatnog života (vidi presudu u gore navedenom predmetu *Fon Hanover*, st. 51; i predmetima; *Leempoel i akcionarsko društvo S.A. ED. Ciné Revue protiv Belgije*, [*Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue v. Belgium*] br. 64772/01, stav 78, od 9. novembra 2006; *Standard izdanja d.o.o. protiv Austrije (br. 2)* [*Standard Verlags GmbH v. Austria (no. 2)*] br. 21277/05, st. 48, od 4. juna 2009; i *Udruženje Hašet Filipaki (OVDE PARIZ) protiv Francuske* [*Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) v. France*] br. 12268/03, stav 53, od 23. jula 2009).

98. U predmetima kao što je ovaj koji se trenutno razmatra nije u pitanju čin Države već navodna neprimerenost zaštite koju domaći sudovi pružaju privatnom životu podnosilaca predstavke. Premda je osnovna svrha člana 8 da štiti pojedinca od proizvoljnog mešanja javnih vlasti, taj član ne samo da obavezuje Državu da se suzdrži od takvog mešanja, već, pored ove negativne obaveze, može podrazumevati i pozitivne obaveze svojstvene delotvornom poštovanju privatnog ili porodičnog života. Ove obaveze mogu uključivati usvajanje mera osmišljenih da obezbede poštovanje privatnog života čak u sferi odnosa između samih pojedinaca (vidi presudu u predmetu *X i Y protiv Holandije* [*X and Y v. the Netherlands*] od 26. marta 1985, st. 23, Serija A, br. 91, i u gore navedenom predmetu *Armoniene*, st.

36). To se takođe odnosi i na zaštitu lika neke osobe od zloupotrebe od strane drugih (vidi presude u gore navedenom predmetu *Šisel*, predmetu *Fon Hanover*, st. 57 i predmetu *Reklos i Davurlis*, st. 35).

99. Nemoguće je precizno definisati granicu između pozitivnih i negativnih obaveza Države shodno članu 8; načela koja su primenjiva su, međutim, slična. U oba konteksta se mora imati u vidu da je neophodno postići pravednu ravnotežu između relevantnih suprotstavljenih interesa (vidi presude u predmetu *Vajt protiv Švedske* [*White v. Sweden*] br. 42435/02, st. 20, od 19. septembra 2006, i u gore navedenom predmetu *Gurgenidze*, st. 37).

(ii) *U pogledu slobode izražavanja*

100. Ove predstavke iziskuju ispitivanje pravedne ravnoteže koja mora biti ostvarena između prava podnosilaca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života i prava izdavačke kuće na slobodu izražavanja zajemčenu članom 10 Konvencije. Sud stoga smatra da je korisno da ponovi i opšta načela vezana za primenu te odredbe.

101. Sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova za njegov napredak i samoostvarenje svakog pojedinca. Kada je u pitanju član 10, stav 2, ona se odnosi ne samo na „informacije“ ili „ideje“ koje naiđu na pozitivan ili ravnodušan prijem ili koje se smatraju neuvredljivim, već i na one koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju. To su pretpostavke pluralizma, tolerancije i slobodoumlja bez kojih jedno „demokratsko društvo“ ne može da postoji. Kao što je propisano članom 10, sloboda izražavanja može biti podložna izuzecima, koji, međutim, moraju biti strogo tumačeni a potreba za bilo kakvim ograničenjem mora biti ubedljivo utvrđena (vidi, između ostalog, presude u predmetima *Hendisajd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [*Handyside v. the United Kingdom*] 7. decembar 1976, st. 49, Serija A br. 24, *Izdanja Plon protiv Francuske* [*Editions Plon v. France*] br. 58148/00, st. 42, ECHR 2004-IV; i *Lindon, Očakovski-Loran i Žuli protiv Francuske* [*Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France*] [GC], br. 21279/02 i 36448/02, st. 45, ECHR 2007-IV).

102. Sud je takođe u više navrata naglašavao suštinsku ulogu koju štampa igra u demokratskom društvu. Premda štampa ne sme da prekorači određene granice, naročito u pogledu ugleda i prava drugih, ona je ipak dužna da saopštava – na način koji je u skladu sa njenim dužnostima i obavezama – informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa. Ne samo da je štampa dužna da saopštava takve informacije i ideje, već i javnost ima pravo da ih prima. Da je drugačije, štampa ne bi bila u mogućnosti da vrši svoju vitalnu ulogu „čuvara javnosti“ (vidi presude u predmetima *Bladet Tromso i Stensas protiv Norveške* [*Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway*] [GC], br. 21980/93, st. 59 i 62, ECHR 1999-III, i

Pedersen i Badsgard protiv Danske [*Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*] [GC], br. 49017/99, st. 71, ECHR 2004-XI).

Pored toga, nije na Sudu, kao ni na nacionalnim sudovima, da štampi nameće svoje stavove u pogledu tehnika izveštavanja koje treba da budu usvojene u konkretnom slučaju (vidi presude u predmetima *Jersild protiv Danske* [*Jersild v. Denmark*] od 23. septembra 1994, st. 31, Serija A, br. 298, i *Štol protiv Švajcarske* [*Stoll v. Switzerland*] [GC], br. 69698/01, st. 146, ECHR 2007-V).

103. Sud na kraju ponavlja da sloboda izražavanja obuhvata objavljivanje fotografija (vidi odluku u predmetu *Austrijska radiodifuzija protiv Austrije* [*Österreichischer Rundfunk v. Austria*], br. 57597/00, od 25. maja 2004, i predmet *Izdavačka grupa News d.o.o protiv Austrije* (br. 2), [*Verlagsgruppe News GmbH v. Austria no.2*], br. 10520/02, st. 29 i 40, od 14. decembra 2006). Ovo ipak predstavlja oblast u kojoj zaštita prava i ugleda drugih zadobija poseban značaj, s obzirom na to da fotografije mogu sadržati veoma lične, čak i intimne informacije o nekom pojedincu ili njegovoj porodici (vidi presude u gore navedenim predmetima *Fon Hanover* st. 59; *Udruženje Hašet Filipaki protiv Francuske*, br. 71111/01, st. 42, ECHR 2007-VII; i u predmetu *Erikainen i drugi protiv Finske* [*Eerikäinen and Others v. Finland*] br. 3514/02, st. 70, od 10. februara 2009).

Štaviše, fotografije koje se pojavljuju u „senzacionalističkoj“ štampi ili „ljubavnim“ časopisima, koji uglavnom imaju za cilj da zadovolje javnu znatiželju o pojedinostima iz isključivo privatnog života neke osobe (vidi odluku u predmetu *Društvo Prizma Pres protiv Francuske* [*Société Prisma Presse v. France*] br. 66910/01 i 71612/01, od 1. jula 2003, i presudu u gore navedenom predmetu *Udruženje Hašet Filipaki (OVDE PARIZ)*, st. 40), često bivaju snimljene u klimi kontinuiranog uznemiravanja koje kod osobe u pitanju može izazvati veoma snažan osećaj zadiranja u njen privatan život, pa čak i progonjenosti (vidi presude u gore navedenim predmetima *Fon Hanover*, st. 59, i *Gurgenidze*, st. 59).

(iii) U pogledu polja slobodne procene

104. Sud ponavlja da odabir sredstva kojim se obezbeđuje poštovanje člana 8 Konvencije u sferi odnosa između pojedinaca u načelu predstavlja pitanje koje potpada pod polje slobodne procene Država ugovornica, bez obzira na to da li su u pitanju njihove pozitivne ili negativne obaveze. Postoje različiti načini kojima se obezbeđuje poštovanje privatnog života, a priroda obaveze neke Države zavisi od konkretnog aspekta privatnog života o kojem je reč (vidi presudu u gore navedenom predmetu *X i Y protiv Holandije*, st. 24 i u predmetu *Odièvr protiv Francuske* [*Odièvre v. France*] [GC], br. 42326/98, st. 46, ECHR 2003-III).

Isto tako, prema članu 10 Konvencije, Države ugovornice imaju određeno polje slobodne procene prilikom ocenjivanja toga da li je i u kojoj meri neophodno određeno mešanje u slobodu izražavanja zaštićenu ovom

odredbom (vidi presude u predmetu *Tamer protiv Estonije* [*Tammer v. Estonia*] br. 41205/98, st. 60, ECHR 2001-I, i u gore navedenom predmetu *Pedersen i Badsgard*, st.. 68).

105. Ovo polje slobodne procene, međutim, ide ruku pod ruku sa evropskim nadzorom, kako zakonodavstva tako i odluka kojima se to zakonodavstvo primenjuje, čak i onih koje izriče nezavisan sud (vidi, *mutatis mutandis*, presude u predmetu *Pek protiv Ujedinjenog kraljevstva* [*Peck v. the United Kingdom*] br. 44647/98, st. 77, ECHR 2003-I, i u gore navedenom predmetu *Karhuvara i Iltalehti*, st. 38). Prilikom vršenja svoje nadzorne funkcije, Sud nema zadatak da zauzme mesto nacionalnih sudova, već da u svetlu predmeta u celini razmotri da li su odluke koje su oni doneli u skladu sa njihovim diskrecionim ovlašćenjima i u skladu sa odredbama Konvencije na koje se pozivaju (vidi presude u predmetima *Petrenko protiv Moldavije* [*Petrenco v. Moldova*] br. 20928/05, st. 54, od 30. marta 2010; *Polanko Torres i Movila Polanko protiv Španije* [*Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain*] br. 34147/06, st. 41, od 21. septembra 2010; i odluku u predmetu *Petrov protiv Bugarske* [*Petrov v. Bulgaria*] br. 27103/04, od 2. novembra 2010).

106. U slučajevima kao što je ovaj, koji iziskuju postizanje ravnoteže između prava na poštovanje privatnog života i prava na slobodu izražavanja, Sud smatra da ishod predstavke ne treba da se u teoriji razlikuje u zavisnosti od toga da li je predstavku Sudu podnela osoba koja je bila tema članka shodno članu 8 Konvencije ili izdavač shodno članu 10. Zaista, ova prava u načelu zavređuju jednako poštovanje (vidi presudu u gore navedenom predmetu *Udruženje Hašet Filipaki (OVDE PARIZ)*, st. 41; odluku u predmetu *Timčiuk protiv Rumunije* [*Timciuc v. Romania*] br. 28999/03, st. 144, od 12. oktobra 2010; i presudu u predmetu *Mosli protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [*Mosley v. the United Kingdom*] br. 48009/08, stav 111, od 10. maja 2011; v. takođe tačku 11 Rezolucije Parlamentarne skupštine - stav 71 gore). Shodno tome, Država bi u u teoriji trebalo da ima isto polje slobodne procene u oba slučaja.

107. Kada su nacionalne vlasti odmerile prava ili interese u skladu sa kriterijumima propisanim u praksi Suda, Sud mora da ima jake razloge zbog kojih bi stav domaćeg suda zamenio sopstvenim (vidi presude u predmetima *MGN doo protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [*MGN Limited v. the United Kingdom*] br. 39401/04, st. 150 i 155, od 18. januara 2011, i *Palomo Sančez i ostali protiv Španije* [*Palomo Sánchez and Others v. Spain*] [GC], br. 28955/06, 28957/06, 28959/06 i 28964/06, st. 57, od 12. septembra 2011).

(iv) Kriterijumi relevantni za postizanje ravnoteže

108. Sledi pregled kriterijuma utvrđenih u sudskoj praksi koje treba koristiti prilikom postizanja ravnoteže između prava na slobodu štampe i prava na poštovanje privatnog života, relevantnih za ovaj slučaj.

(α) Doprinos debati od opšteg interesa

109. Prvi osnovni kriterijum odnosi se na doprinos fotografija ili članaka iz štampe debati od opšteg interesa (vidi presude u gore navedenim predmetima *Fon Hanover*, st. 60, *Leempoel i akcionarsko društvo S.A. ED. Ciné Revue*, st. 68, i *Standard izdanja d.o.o.*, st. 46). Definicija teme od opšteg interesa zavisi od okolnosti slučaja. Sud ipak smatra da je korisno da istakne da je priznao postojanje takvog interesa ne samo kada se objavljeni materijal bavio političkim pitanjima ili krivičnim delima (vidi presude u gore navedenom predmetu *Vajt*, st 29, i predmetu *Egeland i Hanseid protiv Norveške* [*Egeland and Hanseid v. Norway*] br. 34438/04, stav 58, od 16. aprila 2009; i gore navedenom predmetu *Leempoel i akcionarsko društvo S.A. ED. Ciné Revue*, st. 72), već i kada se odnosio na sportska pitanja ili izvođače (vidi presude u predmetima *Nikovic i Izdavačka grupa News d.o.o protiv Austrije*, [*Nikowitz and Verlagsgruppe News GmbH v. Austria*] br. 5266/03, st. 25, od 22. februara 2007; *Kolasu Mestri i NKD – Nezavisno komunikaciono društvo S.A. protiv Portugala* [*Colaço Mestre and SIC – Sociedade Independente de Comunicação, S.A. v. Portugal*] br. 11182/03 i 11319/03, stav 28, od 26. aprila 2007; i u predmetu *Sapan protiv Turske* [*Sapan v. Turkey*] br. 44102/04, st. 34, od 8. juna 2010). Međutim, Sud je smatrao da glasine o bračnim nevoljama predsednika Republike ili finansijske teškoće poznatog pevača ne predstavljaju pitanja od opšteg interesa (vidi presude u gore navedenim predmetima *Standard izdanja d.o.o.*, st. 52, i *Udruženje Hašet Filipaki (OVDE PARIZ)*, st. 43).

(β) Koliko je poznata osoba o kojoj je reč i šta je predmet izveštaja?

110. Uloga ili funkcija osobe o kojoj je reč i priroda aktivnosti koje predstavljaju temu izveštaja i/ili fotografije predstavljaju još jedan bitan kriterijum povezan sa prethodnim kriterijumom. S tim u vezi mora se napraviti razlika između privatnih lica i lica koja nastupaju u javnom kontekstu, kao političke ili javne ličnosti. Shodno tome, dok privatno lice nepoznato javnosti može da zahteva naročitu zaštitu svog prava na privatni život, to ne važi za javne ličnosti (vidi odluku u predmetu *Mineli protiv Švajcarske* [*Minelli v. Switzerland*], br. 14991/02, od 14. juna 2005. i u gore navedenom predmetu *Petrenko*, st. 55). Osnovna razlika koja mora da se povuče odnosi se na izveštavanje o činjenicama koje mogu doprineti debati u demokratskom društvu u vezi sa političarima koji obavljaju svoje zvanične funkcije, na primer, i izveštavanje o pojedinostima iz privatnog života lica koje ne obavlja takve funkcije (vidi presude u gore navedenim predmetima *Fon Hanover*, st. 63, i *Standard izdanja d.o.o.*, st. 47).

Dok u prvom slučaju štampa vrši svoju ulogu „čuvara javnosti“ u demokratskoj zemlji time što saopštava informacije i ideje o pitanjima od javnog interesa, ta uloga deluje manje važnom u potonjem slučaju. Slično tome, premda u određenim posebnim okolnostima pravo javnosti da bude informisana može čak i da se prostire na aspekte privatnog života javnih

ličnosti, naročito kad su u pitanju političari, to nije slučaj – čak iako je neka osoba poznata javnosti – kada se objavljene fotografije i propratni članci odnose isključivo na pojedinih iz privatnog života te osobe i imaju isključivo za cilj da zadovolje znatiželju javnosti u tom pogledu (vidi presudu u gore navedenom predmetu *Fon Hanover*, st. 65, i presude u predmetima na koje se Sud u njoj poziva i u gore navedenom predmetu, kao i presudu u predmetu *Standard izdanja d.o.o.*, st. 53; vidi takođe tačku 8 Rezolucije Parlamentarne skupštine – stav 71 gore). U potonjem slučaju, sloboda izražavanja iziskuje uže tumačenje (vidi presude u gore navedenim predmetima *Fon Hanover*, st. 66, *Udruženje Hašet Filipaki (OVDE PARIZ)*, st. 40 i *MGN d.o.o.*, st. 143).

(γ) Prethodno ponašanje osobe u pitanju

111. Ponašanje osobe o kojoj je reč pre objavljivanja izveštaja ili činjenica da su fotografija i informacije vezane za nju već ranije objavljene takođe predstavljaju faktore koje treba uzeti u obzir (vidi presudu u gore navedenim predmetima *Udruženje Hašet Filipaki (OVDE PARIZ)* st. 52-53, i *Sapan*, st. 34). Međutim, sama činjenica da je neka strana u ranijim prilikama sarađivala sa štampom ne može poslužiti kao argument da se ona liši svake zaštite od objavljivanja fotografije u pitanju (vidi presudu u gore navedenom predmetu *Egeland i Hanseid*, st. 62).

(δ) Sadržaj, oblik i posledice objavljenog materijala

112. Način na koji je fotografija ili izveštaj objavljen i način na koji je osoba u pitanju predstavljena na fotografiji ili u izveštaju takođe mogu biti faktori koje treba uzeti u obzir (vidi presude u predmetu *Izdavačka kuća časopisa Ekonomski trend d.o.o protiv Austrije (br. 3)*, br. 66298/01 i 15653/02, stav 47, od 13. decembra 2005; u gore navedenom predmetu *Reklos i Davurlis*, st. 42; i u predmetu *Jokitaipale i ostali protiv Finske [Jokitaipale and Others v. Finland]* br. 43349/05, st. 68, od 6. aprila 2010). Razmere u kojima su izveštaj i fotografija distribuirani se takođe mogu pokazati kao značajan faktor, u zavisnosti od toga da li je novina nacionalnog ili lokalnog karaktera i da li ima veliki ili ograničeni tiraž (vidi presude u gore navedenim predmetima *Karhuvara i Iltalehti*, st. 47, i *Gurgenidze*, st. 55).

(ε) Okolnosti u kojima su fotografije snimljene

113. Konačno, Sud je već utvrdio da se ne smeju prenebregnuti kontekst i okolnosti u kojima su objavljene fotografije snimljene. S tim u vezi treba uzeti u obzir to da li je fotografisano lice dalo saglasnost da bude fotografisano i da te fotografije budu objavljene (vidi presude u gore navedenim *Gurgenidze*, st. 56, i *Reklos i Davurlis*, st. 41) ili je to učinjeno bez njegovog znanja ili kradom ili uz pomoć drugih nezakonitih sredstava (vidi presude u gore navedenom predmetu *Udruženje Hašet Filipaki (OVDE*

PARIZ, st. 47, i u predmetu *Flinkila i ostali protiv Finske* [*Flinkkilä and Others v. Finland*], br. 25576/04, st. 81, od 6. aprila 2010). Takođe se mora uzeti u obzir i priroda ili ozbiljnost zadiranja u privatnost i posledice objavljivanja fotografije osobe u pitanju (vidi presudu u gore navedenom predmetu *Egeland and Hanseid*, st. 61, i odluku u gore navedenom predmetu *Timčiuk*, st. 150). Objavljivanje fotografije nekog privatnog lica nepoznatog javnosti može predstavljati veće mešanje u njegovu privatnost nego objavljivanje članka o njemu (vidi presude u gore navedenim predmetima *Erikainen i ostali*, st. 70, i *A. protiv Norveške*, st. 72).

(c) Primena ovih načela na ovaj slučaj

114. Sud prima k znanju promene koje je Savezni sud pravde uveo u odnosu na svoju raniju praksu nakon presude u predmetu *Fon Hannover*. Taj sud je, između ostalog, napomenuo da ubuduće treba pridavati značaja pitanju da li izveštaj o kojem je reč doprinosi istinskoj debati i da li njegov sadržaj ide dalje od jednostavne želje da zadovolji javnu znatiželju. S tim u vezi je primetio da, što je veća informativna vrednost za javnost, to manji mora da bude interes lica da bude zaštićeno od njegovog objavljivanja, i obrnuto. Iako je istakao da se sloboda izražavanja takođe odnosi i na štampu zabavnog karaktera, izjavio je da je, opšte uzev, interes čitaoca da bude zabavljen manje značajan od interesa za zaštitom privatne sfere.

115. Savezni ustavni sud je potvrdio ovaj pristup i izjavio da iako u svojoj presudi od 15. decembra 1999. nije doveo u pitanje prethodnu praksu Saveznog suda pravde, to ne znači da neki drugi koncept zaštite – koji pridaje veći značaj postizanju ravnoteže između suprotstavljenih interesa o kojima je reč prilikom razmatranja pitanja da li neka fotografija može da se smatra aspektom savremenog života i shodno tome bude objavljena bez saglasnosti osobe u pitanju – ne bi bio u skladu sa Osnovnim zakonom.

116. S obzirom na to da su podnosioci predstavke tvrdili da Savezni sud pravde i Savezni ustavni sud u svom novom pristupu jednostavno ponavljaju obrazloženja iz prethodne sudske prakse pri čemu koriste različite izraze, Sud ponavlja da njegov zadatak nije da razmatra relevantno nacionalno zakonodavstvo i praksu *in abstracto*, već da utvrdi da li je načinom na koji su oni primenjeni na podnosiocima predstavke prekršen član 8 Konvencije (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Karhuvara i Iltalehti*, st. 49).

117. Sud zapaža da je primenom svog novog pristupa Savezni sud pravde zaključio da ni deo članka uz fotografije o zimovanju podnosilaca predstavke niti same fotografije sadrže informacije vezane za događaj savremenog društva i da ne doprinose debati od opšteg interesa. Savezni sud pravde je, međutim, zaključio da se to ne može reći i za informacije u člancima o bolesti princa Renija Trećeg, monarha koji je u to vreme vladao Monakom, i o ponašanju članova njegove porodice tokom njegove bolesti. Po mišljenju Saveznog suda pravde, ovaj predmet predstavlja događaj

savremenog društva o kojem časopisi imaju pravo da izveštavaju i da uz taj izveštaj objavljuju fotografije u pitanju kako bi potkrepili i ilustrirali informacije koje saopštavaju.

Savezni ustavni sud je, pak, primetio da je Savezni sud pravde prihvatio da se bolest princa koji vlada Monakom može smatrati pitanjem od opšteg interesa i da štampa stoga ima pravo da izveštava o tome kako prinčeva deca usklađuju svoje obaveze vezane za porodičnu solidarnost sa legitimnim potrebama svog privatnog života, uključujući i želju da odu na odmor. Takođe je potvrdio da postoji dovoljno bliska veza između fotografije i događaja opisanog u tom članku.

118. Sud primećuje da se sa stanovišta Konvencije ne može kritikovati činjenica da je Savezni sud pravde ocenjivao informativnu vrednost fotografije u pitanju u svetlu pratećeg članka (vidi, *mutatis mutandis*, presude u gore navedenim predmetima *Tonsbergs Blad d.o.o i Haukom*, st. 87 i *Austrijska radiodifuzija protiv Austrije*, br. 35841/02, st. 68 i 69, od 7. decembra 2006). U pogledu označavanja bolesti princa Renjea kao događaja savremenog društva, Sud smatra da ovo tumačenje ne može da se smatra nerazumnim imajući u vidu razloge koje su dali nemački sudovi (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u gore navedenom predmetu *Izdanja Plon*, st. 46-57). S tim u vezi vredi pomenuti da je Savezni sud pravde potvrdio zabranu objavljivanja dve druge fotografije koje podnosiocima predstavke prikazuju u sličnim okolnostima upravo jer su objavljene isključivo u zabavne svrhe (vidi stavove 36 i 37 gore). Sud stoga može da prihvati da su fotografije u pitanju, posmatrane u svetlu članaka objavljenih uz njih, doprinele, bar u određenoj meri, debati od opšteg interesa. Ovom prilikom bi ponovio da ne samo da štampa ima zadatak da saopštava informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa, već i da javnost ima pravo da ih dobija (vidi stav 102 gore).

119. U pogledu pritužbe podnosilaca predstavke o opasnosti da će mediji zaobići uslove koje je propisao Savezni sud pravde i iskoristiti svaki događaj savremenog društva kao izgovor da opravdaju objavljivanje njihovih fotografija, Sud primećuje da njegov zadatak nije da u kontekstu ovih predstavlki utvrđuje da li je svako buduće objavljivanje fotografija podnosilaca predstavke saglasno sa Konvencijom. Ako se to dogodi, oni će imati mogućnost da pokrenu postupke pred nadležnim nacionalnim sudovima. Sud takođe primećuje da je Savezni ustavni sud u svojoj presudi napomenuo da, ako je članak samo predstavljao izgovor za objavljivanje fotografije istaknute ličnosti, on nije ni na koji način doprineo formiranju javnog mnjenja i stoga ne postoji osnov da interes objavljivanja prevagne nad zaštitom prava ličnosti.

120. Savezni sud pravde je doduše svoje obrazloženje zasnovao na pretpostavci da su podnosioci predstavke poznate javne ličnosti koje izazivaju veliku pažnju javnosti i nije ulazio u razloge na osnovu kojih je došao do tog zaključka. Sud ipak smatra da se ne može tvrditi da su

podnosioci predstavke, koji su nesumnjivo poznati, obična privatna lica bez obzira na to da li i u kojoj meri podnositeljka predstavke obavlja zvanične funkcije u ime Kneževine Monako. Naprotiv, oni se imaju smatrati javnim ličnostima (vidi presude u gore navedenim predmetima *Gurgenidze*, st. 40; *Šaka*, st. 27; *Reklos i Davurlis*, st. 38; i u predmetu *Đorđi Nikolaišvili protiv Gruzije* [*Giorgi Nikolaishvili v. Georgia*] br. 37048/04, st. 123, ECHR 2009-...).

121. Savezni sud pravde je zatim razmatrao pitanje da li su fotografije snimljene u okolnostima nepovoljnim po podnosioca predstavke. Država je tvrdila da činjenica da su fotografije snimljene mimo znanja podnosioca predstavke ne znači nužno da su one snimljene krađom u uslovima nepovoljnim po podnosioca predstavke. Oni su, pak, tvrdili da su fotografije snimljene u atmosferi opšteg uznemiravanja sa kojim se stalno suočavaju.

122. Sud primećuje da je Savezni sud pravde zaključio da podnosioci predstavke s tim u vezi nisu predstavili dokaze o nepovoljnim okolnostima i da ništa ne ukazuje na to da su fotografije snimljene krađom ili nekim ekvivalentnim tajnim sredstvima zbog kojih bi njihovo objavljivanje bilo nezakonito. Savezni ustavni sud je, pak, izjavio da je izdavačka kuća u pitanju predstavila pojedinosti o snimanju fotografije koja se pojavila u časopisu „Žena u ogledalu“, ali da se podnositeljka predstavke nije žalila civilnim sudovima ni da su ove pojedinosti neprimerene, ni da je fotografija u pitanju snimljena u uslovima koji su bili nepovoljni po nju.

123. Sud primećuje da prema sudskoj praksi nemačkih sudova, okolnosti u kojima su fotografije snimljene predstavljaju jedan od faktora koji se obično uzimaju u obzir kada se odmeravaju suprotstavljeni interesi. U ovom predmetu se na osnovu odluka nacionalnih sudova može videti da ovaj činilac nije iziskivao sveobuhvatnije razmatranje jer podnosioci predstavke nisu izneli nijedan relevantan argument i ne postoje nikakve konkretne okolnosti koje opravdavaju zabranu objavljivanja fotografija. Sud, štaviše, primećuje da, kao što je Savezni sud pravde istakao, fotografije podnosioca predstavke nasred jedne ulice u Sen Moricu same po sebi nisu uvredljive u meri koja bi opravdala zabranu njihovog objavljivanja.

(d) Zaključak

124. Sud primećuje da su nacionalni sudovi u skladu sa svojom praksom pažljivo odmerili pravo izdavačkih kuća na slobodu izražavanja u odnosu na pravo podnosioca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života. Pri tom su pridali suštinski značaj pitanju da li su fotografije u svetlu propratnih članaka doprinele debati od javnog interesa. Takođe su razmatrali okolnosti u kojima su fotografije snimljene.

125. Sud takođe primećuje da su nacionalni sudovi eksplicitno uzeli u obzir relevantnu praksu Suda. Dok je Savezni sud pravde promenio svoj pristup nakon presude u predmetu *Fon Hanover*, Savezni ustavni sud ne samo što je potvrdio taj pristup, već je sproveo i detaljnu analizu sudske

prakse Suda u odgovoru na pritužbe podnosilaca predstavke da je Savezni sud pravde prenebregao Konvenciju i praksu Suda.

126. U tim okolnostima i uzimajući u obzir polje slobodne procene koje nacionalni sudovi uživaju prilikom odmeravanja suprotstavljenih interesa, Sud zaključuje da ti sudovi nisu prekršili svoje pozitivne obaveze iz člana 8 Konvencije. Shodno tome, nije došlo do kršenja te odredbe.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Razdvaja* predstavku u predmetu *Aksel Springer AG protiv Nemačke* (br. 39954/08) od ovih predstavki;
2. *Proglašava* ove predstavke prihvatljivim;
3. *Zaključuje* da nije bilo povrede člana 8 Konvencije.

Presuda sačinjena na engleskom i francuskom i izrečena na javnoj raspravi u Zgradi suda u Strazburu 7. februara 2012. godine.

Majkl O'Bojl
Zamenik sekretara

Nikolas Braca
predsednik

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Zvanični jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Tekst prevoda ne obavezuje Sud, niti Sud snosi bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. Prevod može biti preuzet iz baze podataka predmeta Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz kakve druge baze podataka sa kojom je Sud podelio ovaj prevod. Tekst može biti preštampan u nekomercijalne svrhe pod uslovom da se tačno naznači puni naziv predmeta, uz gore navedeno obaveštenje o autorskom pravu i uz pozivanje na Fiducijarni fond za ljudska prava Saveta Evrope. Ako nameravate da bilo koji deo ovog prevoda iskoristite u komercijalne svrhe, molimo vas da se prethodno obratite na adresu publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int